

КУЛТУРА • УМЈЕТНОСТ • ДРУШТВО

Суџира

Година 7 • Број 21 1. јануар 2022.

КУЛТУРА • УМЈЕТНОСТ • ДРУШТВО

Суџра

Година 7 • Број 21 • 1. јануар 2021.

Директор:
Миладин БЕРИЋ

Главни и одговорни уредник:
Ранко ПРЕРАДОВИЋ

Редакција:
Душко М. ПЕТРОВИЋ,
Др Ненад НОВАКОВИЋ,
Милан РАКУЉ,
Мирко ЉУБАНИЋ,
Војин ТРИВУНОВИЋ,
Душко Ж. ПОПОВИЋ,
Вито БОЈКОВАЦ,
Зоран М. КОС и
Момчило ГОЛИЈАНИН

Издавач:
Књижевна заједница
„Васо Пелагић“ Бања Лука
(„Крајишке новине“),
78000 Бања Лука,
Ж. Мишића 19/4.

Телефон: 065/663-159
Е-пошта:
rpr.deda@hotmail.com
Жиро-рачун:
562-099-00000-457-93

Штампа:
ГРАФИД д.о.о.
Бања Лука

За штампарiju:
Бранислав Иванковић

Насловна страна:
Јован Алексић,
„Његош“ - пирографија
Овај број
финансијски подржао
Ненад ЈАЊЕТОВИЋ Јање

Крајишке
новине

Од „Сутра“ до „Сутра“

Трагајући за собом и својим стваралачким и иним потребама, млада генерација новинара и писаца у Бањалуци је, послије октобарског земљотреса 1969. смислила досјетку; званичницима ће се огласити за подршку а за покретање ревије за „културу, умјетност и друштвена питања младих“. Тако је у мају мјесецу сада већ далеке 1970. Године изашао први број ревије „Сутра“, чији су издавачи били: НП „Глас“, Општински комитет Савеза омладине и Клуб писаца Централног КУД младих „Веселин Маслеша“ – Бањалука. Главни уредник је потписан Исмет Бекрић, а одговорни уредник је Ранко Прерадовић. Уређује редакцијски колегиј: Славко Баришић, Исмет Бекрић, Миле Грубор, Ранко Павловић, Спасоје Перовић, Ранко Прерадовић, мр Миљко Шиндић, Миодраг Шушница (технички секретар) и Никола Вуколић (дистрибуција). Између осталог, ту су новински текст Николе Вуколића и Бедрудина Руждијића о Омладинској радној акцији „Бањалука“, а Миодраг Шушница води анкету међу истакнутим Бањалучанима о урбанистичком изгледу града (говорили су Златко Валентић, сликар, Миленко Вујичић, пјесник, Добрица Агатоновић, глумац, Стјепан Марић, фолклориста „Маслеше“ и Антон Лукенда, студент и млади пјесник) што ће, нетом, отворити ширу расправу на ту тему. Професор Борис Кандић пише о бањалучком ликовном тренутку у тексту с насловом „Бањалука – музика ока“, а Исмет Бекрић пише о потреби гласила за младе писце и новинаре, ствараоце уопште, у тексту с насловом „Осећам потребу да говорим“. О поезији Мака Диздара пише мр Миљко Шиндић, а Стевка Козић Прерадовић се представља са три пјесме „Размишљање цвијета“, „Давнашњи говор“ и „Сјај мој“. Ирфан Хорозовић је представљен са двије кратке приче-прозаиде „Украдени сат“ и „У бријачници“, док Антоније Ђосић расправља о босанскохерцеговачкој пјесничкој антологији Хусеина Тахмишшчића. Спасоје Перовић подстиче расправу о Клубу академичара Бањалука, док Ранко Павловић објављује репортажу-причу „Ела, наша франкуша“. Ту је и омладински кутак, гдје је представљено троје младих аутора, а на страни сатире су стихови Драге Кућића „Долазим касно Каталин Ладик“, сатирична прича Анте Ђосића „Слободна дискусија“ и бањалучка културна шареница „Потковице“. Једна наивна, али тада била истина „цака“ која гласи: „Тражећи средства за нашу ревију „Сутра“, гдје год смо се обратили, рекли су нам:

– Дођите сутра!“ У првом броју ревије објављена су, као илустративи, дјела више бањалучких сликара, међу којима су Енвер Штаљо, Бекир Мисирлић, Алојз Ђурић, Јован Спремо, Енес Мунџић и других. Али, на несрећу, ове и овакве новине су доживјеле само два броја, док је већ трећи број „Сутра“ ономад ћутке забрањен. Није се појавио јер је карта Југославије на насловној страни имала испрекидане границе, што је тада била опортунa ствар, па је то тако саћутана. Два јавна и један „тајног“ броја „Сутра из седамдесетих година прошлог вијека су, изгледа, значили неко буђење или младих стваралаца или старојугословенских безбједњака који су „угушили“ новине које се више нису појављивале у минулом, двадесетом вијеку.

У овом, новом, рођено је наше, данашње „Сутра“ у оквиру Књижевне заједнице „Васо Пелагић“, Бања Лука, а ово удружење стваралаца управо је у прошлој години, без икаквих знака на то, светковало своју 25-годишњицу постојања и рада. Улазећи у Нову Годину, коју вам честитамо, са 21. Бројем сутра имамо наду да ће овај пут СУТРА издржати!

Срећна Нова 2022. година

Кад кућа мирише на Славу...

За нас дјецу, Слава Светог Архиђакона Стефана (код већине позната као Стјепањдан) била је најљепши, најсвечанији и најрадоснији дан у години. Радовали смо се припремама за Славу, очекивању Божића који је претходио Слави и доласку бројних гостију, понајприје мамине и татине родбине.

Мама и стрина Анђа би неколико дана раније почеле да пеку разне врсте колача. Поред облатни, највише смо се радовали чувеним “шапицама” (сувим колачима у “модлицама” или “гожђицима”, металним калупима у којима су се колачи пекли). Некад су се колачи пекли код нас, а некад у кући стрица Ристе (татиног рођака, мужа стрине Анђе). Гдје год да су се колачи пекли, ми дјеца били смо редовни учесници тог величанственог догађаја.

Пошто је био Божићни пост, наши родитељи, поготово очеви, тражили су од нас да постимо бар седам дана пред Божић. Међутим, очаравајући мирис печених колача, посебно кад су их мама и стрина Анђа вадиле из “гожђица” и посипале мјешавином обичног и ванилин шећера, привлачили су нас и никако нисмо могли да им одолимо. Кад год би се неки колач подробио приликом вађења из “модлице”, мама и стрина су нам давале говорећи, “узмите ћецо, нек Бог опрости, свакако су се здробили”. Нашој срећи није било краја, посебно кад би нека од њих, видјевши да смо све појели, намјерно поломила још понеки колач...

Божићу смо се радовали највише због Бадњег дана, због “пијукања” на слами и тражењу ораса, сувих шљива и бомбона. Радовали смо се и због печенице и чеснице, које су долазиле као права посланица. Међутим, Слава је, ипак, била нешто сасвим друго...

На Божић, мама је сваке године “завијала сарму”, коју је сутрадан

кувала на тихој ватри, на шпорету. Некад је то био метални шпорет, чувени “фијакер”, а касније и данас непревазиђени “Смедеревац”. Цијела кућа је мирисала на сарму за коју смо вјеровали да је најбоља на свијету. Поред сарме, мама је припремала паприкаш од свињске цигерице и кокошију супу. Зато смо увијек говорили како наша кућа неколико дана мирише на Славу... (И данас, кад моја супруга припрема сарму за Славу, све ме подсети на прошле дане и осјетим како нам кућа поново мирише на Славу).

Славило се три дана, са више “софри”... Уочи Славе (навече), на дан Славе (за доручак и за рачак, уз ломљење Славског колача) и сутрадан (на “уставка”). Знало се, годинама, ко од гостију је кад долазио... Ми смо се највише радовали Славском ручку, кад је обављан и обред ломљења Славског колача. Тата је читао Славу, некада са Кумом а касније са комшијама ломио Колач, наздрављао четрнаест здравица, а гости су учествовали у томе, свако на свој начин...

На Славу су нам најчешће долазили: баба Стојна (мамина мајка), моји ујаци (Станко и Радивоје Стокановић), ујне (Ружа и Мирјана), мамине сестре (тетка Мара и тетка Цвија) и тетак Ђорђе Васић, понекад и отац тетка Ђорђа, дјед Рајо из Пипераца, који

би редовно остајао до “уставки”, татине сестре (тетка Мара и тетка Петра), тетак Милорад Томић и тетак Ристо Панић, тетак Илија и тетка Мирка Васић, комшије Милорад и Божица Николић, Јела и Боро Васић (за кога сам тек недавно сазнао да му је било крштено име Слободан). Радовали смо се посебно кад неко од родбине остане “на конаку”...

Ја сам се највише радовао доласку дједа Стокана, маминог стрица из Ражљева. Дјед Стокан Стокановић је био првоборац из Другог свјетског рата, “Титин пензионер”, угледан и поштован домаћин. Увијек је био лијепо одјевен, у кожним опанцима, са господским шеширом на глави и “куповним” штапом у руци. Кад је улазио у кућу, обавезно смо га љубили у руку, а он нам је даривао шаку бомбона. Ја, као најмлађе дијете у породици, имао сам част да се бринем о дједовом штапу... Говорио ми је: “Ево ти мој штап и чувај га”. Кад је одлазио, захваљивао ми је што сам му “сачувао штап” и увијек би ме наградио, дајући ми “пара” да себи “купим чоколаду”...

Као дијете, сваке године сам се изнова радовао да нам кућа замирише на Славу и једва чекао да дјед Стокан поново дође код нас...

Стева Р. Стевић

Књиге

НОВА ВИЂЕЊА СТАРИНЕ

(Петар Сарић, „КЛОБУК“, СКЗ, Београд, 2021)

Најновији роман Петра Сарића „КЛОБУК“ је историјско освјетљавање прошлости, с посебним освртом на вријеме ропства под Турцима, на побуне које су биле протест против таквог живота, на „данак у крви“ који су наши народи најтеже подносили, на кулучење „о свом круху и у свом руку“...

Аутор се, што је било природно и очекивати, фокусира на дешавања на просторе Херцеговине и Црне Горе, тај осинак који је понајвише задавао проблеме Отоманској империји.

Топлина породичног гнијезда, слика типичне црногорско-херцеговачке породице, која се истићила из сиромаштва, оскудице, из потлеушица које нијесу пружале ни најосновније услове за нормалан живот – полазишта су аутора за освјетљавања прилика на којима ће утемељити овај свој роман. Притом ће понекад увести у дјело и епизодне личности (Ђорђе, нпр.), како би снажније освијетлио ликове из нижег социјалног сталежа као њихову супротност (Јован, нпр.). Но, та социјална раслојеност није сметала овим младићима да се друже. До једном. А онда се путеви разилазе. На ваги вредновања тегови су били на Јовановој страни. Било је то потребно да би нас аутор поближе упознао са Јовановим коријенима, са домаћинством удовице Крстиње која подиже синове Новака и Мираща, попут епске мајке, „на преслици и десници руци“.

Иако је рушевна потлеушица, дом Новака и Мираща Бегенишића, заслугом браће и њихових родитеља, био је радо посјећивано мјесто. Но, „гдје је браће, ту је и диобе“. Подијелише се браћа. Стара брвнара припада старијем Новаку, а Миращу нешто

више земље. Братском слогом направише нову зидану кућу за Мираща. Њему, као млађем, „припаде“ и мајка Крстиња.

Рађањем дјеце код браће почеше проблеми. Миращева жена роди близанкиње, али оне рано умријеше као дјеца. У Новака се роди син Јован. Као да је Јованов долазак на свијет убацио камен раздора у ову, до сада сиромашну, али сложну и срећну, породицу. Крстињину раздраганост и весеље, које је јој приушти рођење унука, као да не прихватише разумно Миращ и његова жена Васиљка, што мајку тешко забоље. Па ипак, славље није изостало.

Мада је весеље у Новаковој кући трајало дуго у ноћ, над свим тим је лебдила нека чудна тајанственост. Сумња. Страх. Неки ружан наговјештај. Као да је Крстињина радост унијела велику смутњу у породицу. Да ли су оправдане њене сумње у љубомору Васиљке и Мираща?! Је ли то наступио распад њене породице?

Иако често одгађа своја казивања, аутор ипак постепено открива појединачне случајеве који нарушавају хармоничну атмосферу Бегенишића куће. Ту је, примјера ради, Миращев однос према Новаковој слушкињи, што ће условити проријеђеност његових долазака у братову кућу. Ту је и чудно понашање мајке Крстиње, која није више онај ранији ауторитет који је имала не само у кући него и у селу, јер је важила као жена-човјек. Увлачи се црв сумње и у Анету у Новакову вјерност. Ту је и њена резервисаност према Миращу. „Паз се, ђевере, да не злоупотријебиш братску љубав; откад сам чула оно о теби и Спасији, на свашта помишљам...чувај се од себе, ђевере... и добро је да знаш да ја

нијесам лаковјерна и проста, како си, може бит, помислио“.¹

Миращ је привидно весељак. Међутим он пати. Има ту и љубоморе на брата („Стрекнем, кад чујем, да за неког кажу, да је разбигра «к»о Миращ Крстов Бегенишић»; или да је анђеоски благ и мудар, «к»о Новак Крстов Бегенишић» ...А могуће је да је над свима нама, као над Требињском Лаством и Ораховцем, злогласна Клобучка кула“)², Смрт близанкиња Миращ приписује себи: „Гријех је више мој но Васиљкин, и ичији; то сам замирит’о“³

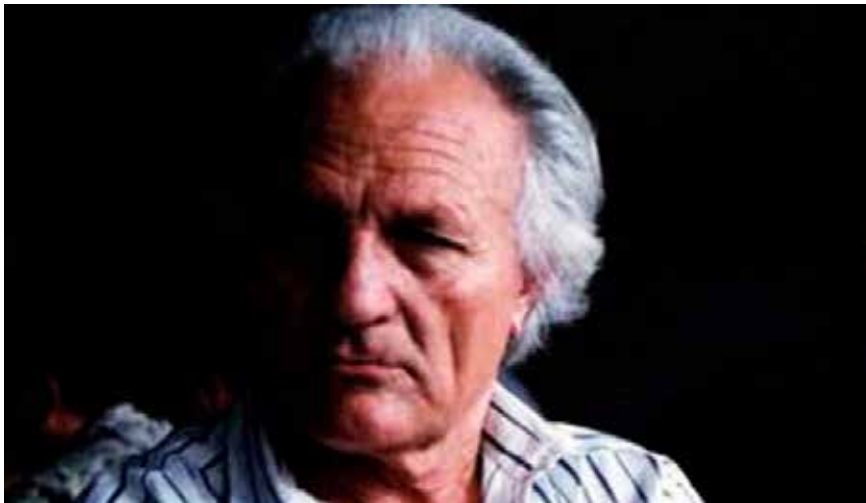
Новак се јавља као кључна личност у тренцима код се озбиљно почело причати о Ораховачком Клобуку. Овим аутор преноси радњу са уско фамилијарних на шире друштвене терене. Истина, он напоредо прати дешавања у породици Бегенишић, Новаково ангажовање око организовања становника Ораховчана, тајанстени нестанак Крстиње и њено чудно дотадашње понашање, удаја Спасије, одлазак Јанковог сина Вукашина у хајдуке (што ће касније изазвати велику трагедију Јанкове породице),- са градњом Клобука у Ораховцу, тихи и немоћни отпор мјештана, покушај мирења са Абдулахом, клобучким зулумћарем, а потом паљевина Клобука у Ораховцу и трагична судбина Јанка и његове породице, њихово спаљивање у Јанковој кули, Марикино отимање од аскера и ускакање у запаљену кућу... Зло се увелико уселило у Ораховац.

Сарић дубоко улази у психологију својих јунака. То је посебно видљиво у ломовима у које је запао Јован Новаков послјије отмице, турчења и сазнања шта се десило с њим.

¹ Петар Сарић, Клобук, СКЗ, Београд, 2021, стр.67.

² Исто, стр.73.

³ Исто, стр.74.

Друго поглавље своје књиге аутор посвећује Јовану, његовој трагичној судбини, отмици и одвођењу у Стамбол. Тај дјечак, који се је одликовао изузетном бистрином у свом Ораховцу, показаше те своје способности и у новој средини. Најбољи је ученик и миљеник свога учитеља Тарикаге. Асан (некадашњи Јован) има доброг другара Мехмеда (крштено име Василије). Тарик –ага је доста урадио да Асан заврши четврти степен школе (то су могли само изузетно талентовани), а упознао је и султана о способностима свог ученика. Чак је био и на пријему код њега. Султан га је одредио за диздара у Клобуку. Кренуо је са својим другом Мехмедом из Стамбола за Херцеговину. Путовање је зтрајало мјесец дана. Ово путовање представља својеврсни путопис, са прекрасним запажањима и описима предјела кроз које су пролазили.

Иако је био изузетно интелигентан, није био амбициозан. Нерадо се прихватио функције диздара у Клобуку. Запао је у неки кошмар, у стално преиспитивање ко је и шта је. Да ли је он стварно прихватио исламску вјеру, или је још хришћанин. Јављају се подударности садашњих дешавања и снова из Стамбола... „Јесам ли, у потпуности, примио туђу вјеру?!...Може ли туђе бити моје, и може ли моје бити туђе?... Моја невоља јесте у томе, што најчешће остајем између тих сазнања, разапет; па ми се ово дешава...Шта да радим, с ким да се

посавјетујем и удружим ако сам не могу ништа?“⁴

Курзив код Сарића има посебну функцију. У њ је аутор смјестио психоанализе, сјећања, оживљавања прошлости, враћање породичном амбијенту: „Има ли дотицаја, и ако га има у чему је, између овога у Стамболу-што може бити само моје- и онога што ми се, као дјечаку, дешавало, што је више Ђорђево но моје; може ли бити, да се, све што нам се тренутно дешава, већ десило; и зашто се та дешавања, након толико времена и у оваквим околностима, јављају; и би ли их било, да сам нешто од тога, посебно оно о Марики, некоме испричао?; или приче, без тога, не би било?“⁵

Садашњост и прошлост?! Сада је диздар који се враћа успоменама из Стамбола, као што се у њему враћао успоменама из Ораховца. На путовањима између те двије дестинације попуњена су слиакма природе, али и Јовановим (Асановим) сјећањима на царски Призрен, на Манастир св. Архангела, на Богородицу Љевишску. На Херцеговину и Косијерево.

Долазак у Клобук и ступање на функцију диздара везан је за нове Асанове неодлучности. И дилеме. Диздар је, али не жели да буде као његов претходник Абдулах. Не предводи аскере против побуњеника, не допушта свом замјенику Пишчевићу, Абдулаховом човјеку, да поступа строго са побуњеницима, не истиче важност свог диздарског положаја. Све је то,

међутим, ситница у односу на проблем који га страховио оптерећује, а који стално одлаже: он мора посјетити родитеље и сестру, мора посјетити родну кривињару у којој је одрастао и провео најсрећније дане. Овај сусрет и аутор дуго, предуго одлаже. Тим пролонгирањем држи читаоца у крајњој напетости. То Асаново одгађање сусрета са породицом скопчано је са страхом. Не смије се сазнати ко је он, не смије се сазнати ни његова веза са родитељима. Ни са Ораховцем. Морају бити у тајности његови коријени. Данима се ломи између „не смијем“ и „морам“. У једном тренутку чежњаје надвлада страх. Полази са Мехмедом у Новаков дом. Ово су најнапетије сцене романа. Улази у кућу, тешко препознаје родитеље и сестру, али препознаје сваку појединост у тој скромној кући. И гусле, које висе на оном истом ексеру на кога их је он објесио. Струне напетости су доведене до пуцања.

Ова сцена нас неодољиво подсјећа на сусрет Осман-паше Казанца (Паповића) са мајком у своме дому, у Казанцима. И тамо су гусле, као код Асана биле „издајник“. Оне су и Асана и Осман-пашу одале родбини. И један и други узимају гусле у руке, пјевају пјесму коју су укућани препознали ((Асан: „Књигу пише ага од Рибника/ па је шаље Сенковићу Ђурђу“. А Осман –паша „Кад се жени српски цар Шћепане“. И једна и друга пјесма изазивају сузе: Асанова пјесма код сестре Смиљане, а Осман-пашина код снахе му). Затегнута струна је пукла. Кад Асан упита Смиљану зашто плаче, она одговара: „Господару, тако је ударао уз гусле, и тако је, исту ту пјесму, пјевао...мој брат!“. Асан, сасвим сабран (није више личио на себе!) устаде, стави гусле на столицу и приђе Смиљани. „Ја сам Јован, твој брат!“⁶

Сарићево дјело је овдје, последице силних перипетија, доживјело своју кулминацију. И катарзу код читалаца.

Момчило ГОЛИЈАНИН

⁴ Исто, стр.114-115.

⁵ Исто, стр. 136.

⁶ Исто, стр.205-206.

БАЈКОВИТОСТ У РОМАНИМА ЗА ДЈЕЦУ ДРАГЕ ВРУЋИНИЋА

Из богатог књижевног опуса познатог књижевника Драге Врућинића, са посебном пажњом, издвајам романи за дјецу Звончица и Бони.

Раскошни Драгин таленат оживио је грмечке и козарске пропланке, ливаде и бујни биљни и животињски свијет. У таквом окружењу успоставља се најљепши однос између дјеце и природе. Тај однос љубави, пожртвовања и истрајности да се сачувају Звончица и Бони представљају примјере какве налазимо у бајкама са великим заплетима и праведним крајем.

Причу о односу дјеце и њихових љубимаца из животињског свијета писац вјешто ушушка у шире историјске и географске слике и прилике људи кроз три и више генерација. Тешка ратна, поратна и међуратна времена само су оквир у којем се одвија један други, њежнији, питомији и искренији однос дјеце и животиња. Као и у животу одраслих и у друштву уопште у романима Звончица и Бони сусрећемо ликове хумане, праведне и истрајне, али и оне са пуно злобе, подвала, опасне и непредвидиве у поступцима.

Шта су све дјеца спремна да направе на путу остварења својих хуманих циљева то може да нам пружи само Драгина богата машта преточена у роман.

Читајући узбудљиве заплете у којима се нађу Драгини јунаци из Звончице и Бонија, читаоци и мали и велики страхују. Са зебњом очекују праведан крај и побједу свега што је добро. Знају читаоци да њихов добри и добро познати писац чува оне најљепше тренутке за крај приче. Ипак, читајући текст мало се прибојавамо каквих неприлика и неправди. Тако се пажња читалаца веже за текст, за радњу, за ликове.

Оба романа доносе нама причу из савременог живота, са стварним ликовима и догађајима и познатим мјестима из наше историјске прошлости. По томе се текст разликује од оног „Било је то негдје и некад давно, много давно, нико не зна кад и гдје, али је било...“ У таквим текстовима читаоци имају знатижељу и очекивања да побиједи правда, хуманост, љепота и да дође срећан крај.

У Драгиним романима пред нама се одвија страшна драма и стварни сукоби, ратови и многа страдања. У тим дијеловима романа, нажалост, страдају праведни, хумани, храбри и невини људи. А онда писац наставља причу о Звончици и Гојку Добрићу и Бонију и Марку Прњатовићу. Из стварног окружења и окртног живота брзо се нађемо у свијету бајке и то савремене бајке и сигурне побједи малих, храбрих, истрајних и одважних ликова.

Не питамо се шта ће бити са Звончицом, њеним срдњаћем и младунцима. Знамо да по свим правилима добре бајке они одлазе у срећну, сигурну и дуговјечну будућност. Слично је и са Марком Прњатовићем и његовим Бонијем. Они настављају пут по свијету,

забављају народ, Марко се жени, насљеђује веома велико богатство, живот траје и прича иде у срећну будућност носећи са собом наше мале и драге ликове. Чува њих Драго на радост читалаца, а чува и образац добре бајке.

То су књиге за читање и уживање. Оне се читају одједном, наискап, без паузе и остављања за други дан.

У бајкама се деђавају чуда и преокрети уз помоћ вила, чаробњака, нстварних сила земаљских и небеских. Зато мали и нејаки имају сигурну залеђину. Драгини позитивни ликови, дјеца, Звончица и Бони морају да се сами изборе са неправдом и силом. Њих бодри и помаже им само писац.

Тако Марко трпи терор и понижења и чека тренутак да побјегне од злих људи. Он је сам крив за свој страхан положај, па зато храбро подноси сву патњу и велика искушења. Има времена да размишља о својим ризичним поступцима и да кришом побјегне од куће. Он не криви никога за стање у којем се нашао. Исправља своју грешку, много је снажљив и срећом налази циркус у којем је његов Бони. Марков поступак није добар примјер за послушну дјецу и брижне родитеље, али у животу се дешавају чуда и о томе се пише у књигама.

Љубав према Бонију покренула је Марка у несигурну и страшну авантуру, његовим родитељима донијела бригу, страх и дуго чекање. И касније, када се он јави родитељима и када сазнају чим се Марко бави, остаје страх од опасних вјежби у циркусу. Родитељи своју дјецу воле па прихвате њихов избор занимања као и све друге животне и професионалне путеве и опредјељења.

Миленко ВУЧКОВИЋ

Рецензија

ИЗА ПРОЗОРА

(Евита БОЈКОВАЦ:
„БАЈКА О ШЕЋЕРНОЈ ВУНИ И ДРУГЕ ПРИЧЕ“)

Дијете иза прозора гледа четири годишња доба. Понекад види море као Земљу, и чудан облачић шећера шиљат као гушчије перце док плови на плавој свили коју одрасли зову Небо. Перо се ноћу забада у дубину звездане прашице, зађе за најљепшу Звијезду. Ко чија то меко перје око Српа Мјесеца? Иза отшкринутог прозора...

Можда вјетар.

Вјетар је несташни друг. Понекад сам одшкрине прозор да чује чаробну ноћ у соби. Дијете све записује разним бојама. Чешће тврдим него меким, разлива их маштом у праву правцагу бајку.

Вјетар је старији од нас. Прави је варалица. Гладан често плази језик да смаже дјечије слаткише као Евитину шећерну вуну „у маленом жутом граду са ружичастим крововима“ кад грми, сијева.

Приче увијек неко прича. У соби дјечијој улази тихи шапат на оба уха. Један је мајчин, други татин. Евита је њихова принцеза. А њој је принц Мјесец – иза прозора, ноћу. Кад је пун зна да пјева, игра и весело свира стихове за дјецу. Види га у причи док сви спавају, осим шкољке Бисернице. Лако се претвара у Стару књигу, неки њен цртеж или нову причу за дјецу. Правио је чајанке тај Композитор у друштву лептира а касније је постао луталица – Плав као дјечак Том, који и у сну обожава да једе слаткише. Одростање је Сребрна ружа испод Ружичастог сунца, у коријењу мамине и татине косе. Њежна слика срећног дјетињства иза прозора љубави..

P.S.

Дара Секулић, на полици сваке веће библиотеке, чува то надарено дијете ко крошњу свог стабла

које се мукотрпно пело у сферу бесмртности. А ја се питам Шта су лутке и друге Евитине књиге које смо промовисали прије овог рукописа којег оцјењујем са пет плус! За шест деценија, у мом садашњем добу живота, свестрана Евита Бојковац, сјећаће се раних путовања и аутора ове рецензије.

Стевка КОЗИЋ ПЕРАДОВИЋ

БАЈКА О ПАТУЉЦИМА

У давна времена, негдје код тајанствених шумовитих планина и гора живјели су вилењаци црвених усправних капа са чијих врхова су висила по три мала прапорца.

Имали су румене образе и увијек насмијана лица. Посједовали су и, бар за нас људе, нешто неизмјерно вриједно – љубичасти дијамантни кристал. Од њега су правили мали, али лијеп накит.

Вилењаци су живјели у миру све док се људи нису доселили у њихову близину. Још је горе постало кад су некако начули за њихово благо. Због тога су их почели прогонити. Вилењаци су били присиљени да се преселе негдје другдје, на неко скровито и да-

леко мјесто. Пронашли су једну стару шуму и ондје подигли ново насеље. Међутим и ту им је срећа била кратког вијека. Људи су их и ту пронашли. Вилењаци су ноћу, поново, побјегли док су им свјетлаци освјетљавали пут. Опет су, само на другом мјесту, направиле насеље али људи им никако нису дали мира.

Гдје год би се сакрили, људи би их кад-тад пронашли, те су они стално морали бјежати. Вилењацима је то досадило и одлучили су да потраже помоћ од горске божице Леније. Она их је љубазно дочекала у свом дворцу иза највише горе. Све су јој испричали и на поклон донијели најљепши и најсјајнији љубичасти драгуљ.

Госпа Ленија накратко се замислила па се на крају досјетила

шта ће. Једног по једног, смањила је вилењаке да могу лакше да се сакрију. Предложила им је да се населе под земљом и скину прапорце са својих капа. Пошто су сада били мали и тешко уочљиви, људи су их прозвали патуљцима.

У рана јутра и навече излазили су из свог подземног станишта и уживали у спокојној игри јер их људи нису више могли уочити.

Прича се да само добро дијете или поштен човјек може да их види или сретне, а најбољи међу њима за награду могу и сами постати патуљци, ако то желе. Можда им патуљци испуне и понеку жељу. Зато, дјецо, будите послушни и добри, па се можда и вама посрећи да упознате неког патуљка.

Евита БОЈКОВАЦ

У сјећање на оток

Признање за плоносни рад, настанак великих дјела уз мукотрпно приклањање изабраној теми, никад не изостане. У његовом случају ловорике које је понио бијаху најтежи логор. Писац се увијек саживи са темом, тако да је робију на своја стварна плећа (имагинарну је већ одслужио док је настајао рукопис) примио још једном. Колико се пута, скоро до упокојења, на камену окруженим плавим гробом и гробницом, као да је у дубинама рибљих стомака, правдао Богу и себи да се у пројекат – сакупљања грађе за књигу „Јасеновац“ – упустио зарад истине, никако славе. Њу сам и добио у потпуности голу, говорио је самом себи док је камењу мијењао мјеста. Писац-правник (прозвали га тако, јер је у Грацу, прије Другог свјетског рата студирао право, а лежао због књиге) сакупио много података. Знатно више него што би смјела садржати једна збирка. Због тога, зарад чињеница које су виша истина, отишао на робију. Подразумијева се, па он је правник, али и писац, без суда. Не треба плашити млађе нараштаје, посебно не ријетке потомке страдалих жртава, будућа социјалистичка поколења, оаквим језивим, искреније би било рећи ружним стварима, правдао је пишево хапшење високи дужносник постпартизанске државе; у југословенској републици у којој су се и налазили остаци усташког логора смрти, по којем је назван зборник застрашујућих открића. Кости, затрпани што дубље, настављао је са увјерљивошћу позиционирани, јер човјечији скелет, посебно дјечији, је опасан попут змијског. Мртви земљи, а ми ћемо водити бригу о живима да не нагазе на такво шта. А што је много, много је, кашљуцаво се јављао, провјеравајући умјесност свога реторичког упада и један нижерангиранији службеник. Чуј, настави, седамсто хиљада жртава.

Податак треба заборавити. Што прије!

Није писац могао знати да је то вече донесена одлука, која ће га за све мукотрпности и ревност према сачињеном дјелу одвести у један поприлично сличан логор. Вечерао је са супругом, а некаква празнина (коју нити јој је помињао нити би је себи знао појаснити) усисавала прогутане залогаше. Начуо је од великих аутора да се послуже обављеног посла може појавити нешто слично, али ово стање се преписало са комплетног географског простора којег је посљедње двије године истраживао, пресликало на његову унутрашњост. Нити риче, нити кукуриче, чује ехо ријечи, изговорених из уста једне старице из села у околини Козарске Дубице. Преживјела логор, рат, али у неколико околних села остала сама. Моје је, исповиједала му се, да носим мараме црне и на глави и око врата, јер овдје не да су само страдали живи, него и они који се требају рађати. Наше данас, сутра... више не постоје, требало би да буде некакво прекосутра, а то ти је неизвјесно из разлога што је заитарце. Не разумијем вас, слијегао је раменима испред баке, испод штрика на којем се сушила црнина. Нема лица, поитарца, него трећи дан. А знаш ли ти како се за трећи дан славе одвајкада говорило на Козари? Па заитарце, одговори он. Да, а ко тад и нашта у кућу домаћинску долази? Гости, збунило га питање. Није марва, него гости. Питам те какви? Не знам Вам одговорити. Види се да си градско дијете, блаже га је погледала бака, мање важни. За такве има израз, багажа. То ти је распириште. Ту се купе комадићи из шпајза и претресају остаци печенице са овала. Синко, растужи се још више старица, бојим се да и ми у будућности не постане мо сићоба која ће се задовољати мрвицама испод стола. Тако ти

бива на заитарце... Трећи дан по завршетку књиге супруга је приредила вечеру (је ли било случајно или је то стварна судбина прекосутрашњице, односно заитарца?), а њему се, осим празнине и штрика са црним рубинама, пред очиње виђело навлачила некаква магла. Скоро да је и вид због овог посла оштетио. Жмиркао је према госпођи-другарици, а она му се скрушено осмјехивала. Како не би кад је свој највећи досадашњи подвиг успјешно привео крају? Колико је ноћи провео у својој радној соби, дана по ко зна све каквим просторијама гдје су нагуране усташке архиве, или често само нагорјели дјелићи њих, те какав напор и напрезање чинио при лошој свјетлости да одгонетне некакав рукопис у чијим словима се скривала непојмљива истина фашистичких злочина? Најтеже му бијаше читати реченице чија су слова била исписана комбинацијом мастила и крви. Претпостављао је да се ћато упуштао у занат кољача, па се онда враћао да то све евидентира. Отуда смјеса тинте и отуђене црљени из човјека, кануле са руку небића, никако надчовјека. Попут усташког писара ни он није успио опрати руке, али не послуже клања, него вечере, јер је звоно задрндало пред вратима. Када је престало имао је само једно питање, да ли облачити униформу или се друговима из тајне полиције може ставити на располагање и у цивилу? Тако ће бити сасвим у реду, био је одговор. Одведен је у одијелу од сомота. Жена га више никад није видјела. Након седам година пристигла јој обавијест, односно папир на којем је латиничним писмом писало да је настрадао на тајном задатку.

Тајне операције наша држава може повјерити само својим најбољим синовима (писало је у саопштењу), најповјеренијим херојима претходног рата, што је

ваш муж свакако био. Али, ето, де-сила се незгода, након успјешно обављене мисије поручник се поклизуо. Не би било никаквог преоблема, ни први ни последњи, да се то десило на копну, међутим, по несрећи, кобна посрнуло се догодила на мору. Херој отаџбине је, таман када је успио обавити свој тајни задатак, пао међу животињске немани. Морски пси не разликују добре од зликоваца... Драга другарице (писало је при дну странице) примјерак његове поучне и злата вриједне, истините књиге би вам радо вратили (кад су га повели тражили су да понесе још неодштампани рукопис тек завршеног дјела), али, претпостављамо, то вам је добро познато, немогуће је, јер се писац од своје писменице није одвајао. Како је пао са брода, а табаци ни-

су били повезани ни укоричени, расули су се по валовима Јадрана. Колико год да сте оштећени Ви и ваша још малољетна дјеца, толико за својим херојом, али и за његови историјски вриједним дјелом, жалује и Социјалистичка Федеративна Република Југославија. Немогуће је и замислити да се народи и народности наше земље никад неће упознати са детаљном студијом о страдању у логору Јасеновац...

Каква будалаштина, тиховала је свој бол жена. За седам година је исплакала сузе, сада се припомаже уздасима, али такво је вријеме да се мора пазити кад и пред ким (најбоље без другог лица) се смије послужити том олакшицом. Писац-правник се није утушио, нити су га појеле ајкуле, умро је од исцрпљености, жеђи (јер морска

вода је за све друго, само није за оно што човјеку понајвише треба), од батина. Један пакоснији чувар му је упутио посљедње реченице; оне за које многе религије тврде да их душа понесе. Знаш ли, а видим ниси знао, како сваки књижевник своје ликове носи у себи? А ти би примио жртве Јасеновца, видиш да ниси нормалан. Гдје да стану онолики у тако мршаву будалу? Није пандур могао знати да су страдалници, као и писац заједно са њима, стали тамо гдје се не умире никад, а мрак не згушњава. Ни то да ће првог дана своје пензије, у околини Книна, подлетјети под воз. Утврдили му идентитет по трофејном пиштољу на којем је писало његово име и једна реченица - у сјећање на оток.

Жељко ГАЛОЊА

ЖИВОТ И СМРТ ПЈЕСНИЧКЕ РЕПУБЛИКЕ

Ђури Дамјановићу

Био једном један пјесник; живио, родио се и умро у провинцији велике Пјесничке републике. Пјесничком републиком владали су пјесници. Поете били су председници, премијери, министри, посланици, одборници, привредници, чак и радници, а он пјесник, и ништа поред тога, у тој великој Пјесничкој републици заваљен на трупац провинцијске задруге и налакћен на прљави столњак тамошње биртије упорно је локао јефтину брљу и пушио најгору крцу, да би мамуран, када га је нарочито бољела глава, писао стихове о томе како ништа не ваља у хијерархији моћне Пјесничке републике, рекавши да тамо гдје су сви пјесници неће остати ништа ни од поезије ни од живота. Остали пјесници сматрали су га будалом, оговарали га и када протетура престоницом, онако ухљебљени својим пригодним стихом и химничном пјесмом у славу републике, у широком луку избјегавали га. Зар тамо гдје се тако лијепо и пјеснички лаже, гдје је закон пјесничка слика, а устав метафора морала и етике, гдје је одударење од нормалног, обичног начина изражавања редовна скупштинска дисциплина,

зар, дакле, тамо гдје се дивно хорски поје, пјеснички језик не може вјечно да живи?! Наравно, остали пјесници били су увијек бољи већи и јачи од пјесника из провинције, осим кад је неуредни живот овог другог дошао на наплату и узео неминовни данак. Сахрана пјесника у провинцији тада била је почаст и посланица своје врсте, говорници су се хвалили познанством и пријатељством са покојником, не препустивши да истакну вриједност његових непролазних стихова. Његови стихови, истина, убрзо су заборављени, а стихови других награђивани су именом и презименом пјесника из провинције. Пјесничка република и даље организује сусрете и слави годишњице свог рођења, животари што угодније може омађијана хиперболом и осталим стилским фигурама. Она просто ужива у свом пјесничком заносу пошто још увијек није прочитала телеграм о сопственој трагичној смрти. У Пјесничкој републици једноставно је тако, највећи државни ресурс је поглед на живот као на прочитану књигу, јер ту нико ништа заправо не чита како је написано, него како му сујета види.

Милан РАКУЉ

О роману Василија Карана

Топла душа пјесника

„Крозама се иде у град бола, крозама се иде у вјечну муку, оставите се свих нада, ви који улазите“ - тако пише на улазним вратима „Пакла“ Дантеа Алигијерија. Та „грађевина“ поменутог аутора, имала је девет спратова, разумије се, у земљи. Јасно је, дакле, то је упуство, како се улази у пакао, а како ли је онима који су се нашли у деветом кругу, ни то наречени аутор не зна. Можда би то могао да одгонетне наш аутор, то јест, Василије Каран који можда свакако без имало злурадости описује наш ПАКАО, у свом роману који је под насловом „Како сам постао писац“. Прича је сва саткана од бола козарско-поткозарских крајева, у вријеме два рата и два послеријатна периода. То је тема поменутог писца који је без родитељског присуства живио у планини. Аутор поменутог романа описује живот људи у сва та четири периода, почев од ратних дана, па до поратних. Својом језгровитом прозом слика људе у различитим временима гдје говори и у положају умјетника.

Пише он то емоцијама, топлим душом пјесника. Њему то иде од руке, јер је у току свог тегобног живота „живио“ у свим спратовима (круговима) пакла. Читај (живио је у планини између убица под оружјем) али, у херојским данима Козарчана. Своју невољу је овај писац гледао као осмогодишњи луталица. Његов живот био је у сразмјери са животињама које бјеже од сваког, у сваком дану. Оваква дрескост ће касније да од некадашњег малишана да створи великог, до краја даровитог писца. Сјећа се овај даровитри прозаиста и човјека у њемачкој униформи који му је повремено пружао залогaje, у паузама када не пуца у партизане.

Руку на срце, ни данас, након толико година, ништа не може да збуну или спријечи овог литерарног ствараоца, он је дијете из народа патријарха Павла чије поруку „Будимо људи“ и данас одзвањају у душама напаћеног српског живља, на свим просторима Балкана.

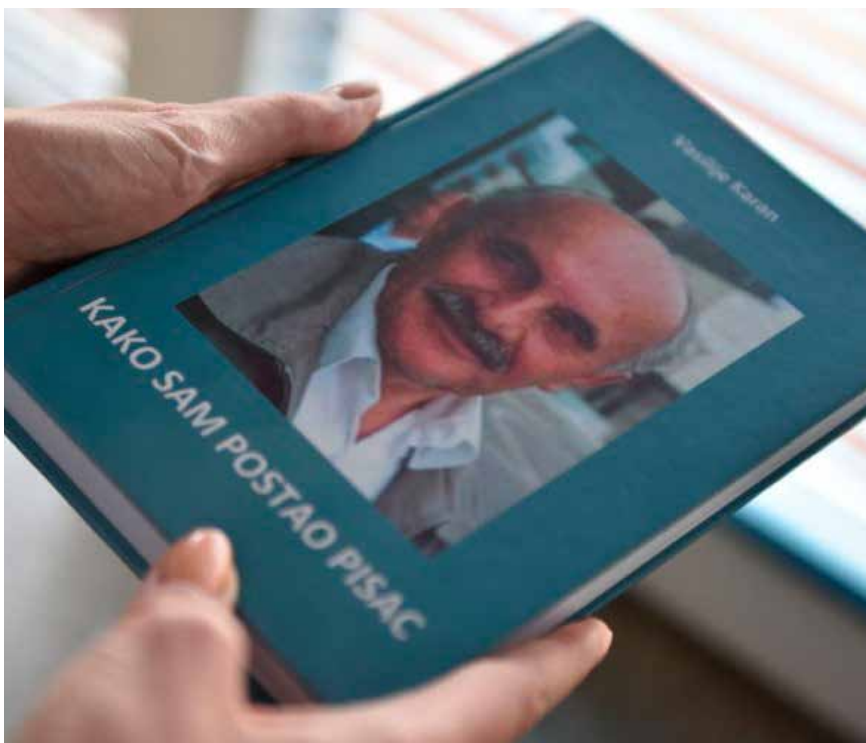
Ко год чита књиге Василија Карана, такав се читалац налази у емоцијама, тад је у прилици да спозна и види све оне дане давне Козарачке епопеје. Судбина овог дјела српског народа била је горка, истинита и из суза рађао се херојизам, родољубље и вапај за слободом.

Роман „Како сам постао писац“ није ништа друго до стегнута, густа и емотивна проза која је сва од људског дамара, оваква проза заслужује велику пажњу дрштва у цјелини. Не само због Каранових шездесет и четири године писања, него и због многих судбина других умјетника који у многим временима исапаштају због неправилног односа друштва према њима.

Али, ја који потписујем овај текст, имам један савјет за Василија Карана. Предлажем му да потражи филозофа Артур Шопенауера, који никада у свом животу није добио награду, чак ни похвалу. Питали га људи и то како, због чега никада није награђиван, он је на оваква питања само одмахивао руком и говорио: „Кроз Египат протиче ријека Нил!“ Било би оправдано када би и Каран (наш Данте Алигијери) казао: „Кроз Бањалуку протиче Врбас!“

Сви они наши читаоци који су икада прочитали бар један Каранов роман, сретали су се са истином, оном жестином која је у Поткозарју, у Крајини оставила дубок и крвав траг. Гријех је голема туга у сваком оном времену када моћни људи својим поступцима занемаре културу, прије свега писце којима се ријетко када пружа рука. Ја као аутор овог текста, сјећам се да сам прочитао и овакав текст: „Не може човјек направити велико дјело, а да не буде кажњен!“

Др Мирко ЉУБАНИЋ

Каранов исповиједни роман

Књига исповједне прозе “Како сам постао писац” Василија Карана недавно је објављена у издању бањалучког “Графида”, а рецензент овог дјела Живко Вујић као главна два лика овог дјела види самог Карана и његову родну и вољену Козару.

“У типкама своје писаће машине видим митраџезе. Оне дуге ратничке рафале. Баш ме машина на то и подсјећа. Брзо куцам, има неке сличности и са брзометним оружјем. Рафал по рафал – нове странице. Ако се још поистовјетим са ратним данима, онда сам посве изван овог времена, овог схватања и људских преокупација”, пише на страницама своје најновије књиге Василије Каран, чији је живот и књижевни опус обиљежио Други свјетски рат, којем је као теми остао вјеран исто онолико колико је остао вјеран и својој писаћој машини за више од шест деценија књижевног дјеловања.

Умјесто да остане у селу, признаје, да ради и гради онако како су радили сви његови сељаци, да буде столар или

некакав други мајстор, судбина га је, како закључује, гурнула у неки другисвијет, у књижевневоде.

Василије Каран рођен је 1934. године у Међувођу (Поглеђево), код КозарскеДубице. У току Другог свјетског рата на Козари одвојио се од родитеља и изгубио се, па је, без иког свог преживио ратне дане на брдима те планине и у том времену.

Сјећајући се овог периода живота, написао је већину својих књига, а зашто се заљубио у књижевност, како и под којимусловима је почео да читаипише, шта је све доживио у књижевном свијету, на који начин су критика и публика прихватили и како прихватају његову прозу, уз многе аутобиографске детаље, открива у најновијој књизи.

“Сви његови романи нису се удаљилиод Козаре и Поткозарја ни онолико колико се овај стваралац одвајао од писаће машине за шест деценија књижевног рада, да би само направио краћи предах, да би преспавао. Козара, Каран, роман – појмови срасли један уз други – практично су нераскидиви и

неодвојиви. Зато је дозвољено замислити нови роман у коме би било онолико глава колико Каран има романа. Из сваког романа најбоље поглавље. Када бисмо то смјестили у нову књигу, опет би то био занимљив роман о Козари, али и о ВасилијуКарану, непревазиђеном романописцу ове легендарнепланине”, пише ЖељкоВујић, рецензенткњиге.

Вујић открива да је Каран написао о Козари више од било ког писца, живог или неживог.

“Ова књига је слика и прилика Карановог књижевног стваралаштва, слика његових ожиљака и рана (не само из два рата), бола и патње, слика морала и поштења (непоштеног односа према овом ствараоцу), уложеног труда и пишчевих очекивања, краће речено – слика његовог погледа на ствари и дешавања око њега и у њему. СликаКаранове душе. Широке и помало увријеђене, али довољно уздигнуте и поносне као што су врхови славне Козаре”, закључујеВујић.

M.P.

КОЗАРО СЕСТРИЦЕ МИЛА

Памтим јутра далеких зора
што плач у пјесму слише;
Не прича ли и Козара ова
Како се слобода пушком пише.

Док и ја бројим кораке своје,
шумом тражим успомене, роде;
гдје су оне колибе многе,
биле су оне куће без слободе!

Стојим, окрећем се у тугу своју,
и слушам рафале митраџеза;
гледам, јесмо ли сви на броју,
нећу да плачем, а хвата ме језа.

Поред мене цвијет до цвијета,
слобода као царска круна;
очи склапам, а видим крвава љета,
Козаро мила, сјећаш ли се буна?

И ја памтим оне црвене зоре,
што плач у пјесму слише;
заставе слободара нек се виоре,
толико за сада и ништа више!

Опрости, Козаро, што ти ране дирам,
очи моје имале су година осам;
истину волим, не могу да бирам,
тебе памтим, а нисам знао ко сам.

Памтим све оне зоре крвљу окупане,
била си велика, већа од себе, мила;
бројала си битке, а не сретне дане;
зло ти дала трећа њемачка офанзива.

Клањам ти се, Козаро мила;
била си јунак усред олуја;
ти си слободу у загрљај свила,
сада имаш мир и пјесму славуја.

Василије КАРАН

ИСАИЈЕ МИТРОВИЋ

ПРОСВЈЕТИТЕЉ И РОДОЉУБ

„Ја сам путоказ кога оборише људи пре но што га прочиташе...“

Диће га нараштаји који долазе...“

(Исаије Митровић: необјављени рукопис “Потези пера”)

Биографија Исаија Митровића

Ко је био Исаије Митровић и зашто се комунистичка власт тако својски потрудила да га послије 1945. потпуно избрише, па чак и из памћења српског народа уклони; име једног великог човјека, писца, просвјетитеља, педагога, друштвеног активисте, хуманисте, искреног вјерника и родољуба који је читав свој животни и радни вијек провео „ногама у Крајини, срцем у Србији, а душом пред иконом Светог Саве“...

Исаије Митровић (чика Иса, чича Исаије, Милојко, Спасоје, Гуслар) је рођен у Брчком 1880. године. Након завршене трговачке школе у Брчком и Српске учитељске школе у Пакрацу, од 1902-1922. године службовао је као „српски народни учитељ“ у забаченим селима и касабима Аустро-угарске и Краљевине СХС: Говеђе Поље код Славонске Пожеге (1902), Језеро (1903), Бихаћ (1904-1907), Старо Село код Гламоча и Гламоч (1907-1922), гдје је многе генерације дјеце учио истинским вриједностима у животу: вјери, Православљу, родољубљу, српству, искрености, поштењу, честитости...

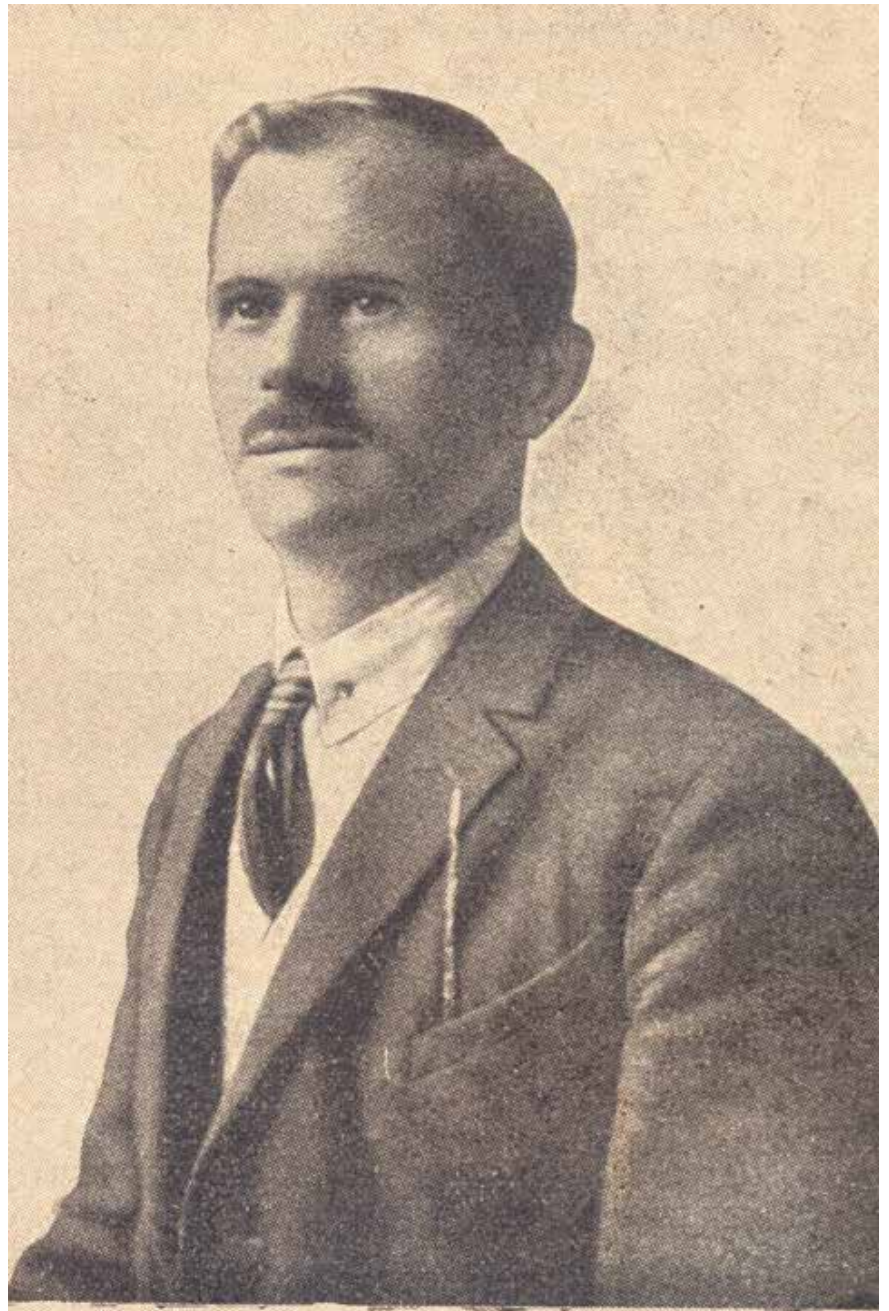
Прву књигу, „Успомене“, штампана је још као ученик, 1902. године, у штампарији Митрополије у Сремским Карловцима.

Од 1922-1929. године радио је као учитељ у Приједору, да би га, формирањем Врбаске Бановине 1929. године, први бан Светислав Тиса Милосављевић довео у

Бању Луку за свог савјетника за просвјету, надзорника свих школа у Врбаској бановини и управитеља Прве огледне школе.

Поред просвјетног и књижевног рада, Исаије Митровић је читавог

живота био и активан друштвени дјелатник. Као савјетник за просвјету, најзаслужнији је што је у Врбаској бановини отворено 127 школа у најзабаченијим селима; био је оснивач и дугогодишњи предсједник Удружења учитеља Врбаске бановине; предани активиста Црвеног крста и добитник годишње награде Црвеног крста Краљевине; покретач многих дјечијих позоришних секција и аутор многих представа; аутор текста за химну Соколског друшт-

ва Краљевине, за коју је музику написао композитор Светолик Пашћан-Којанов из Новог Сада; на стихове 12 Исаијевих пјесама за дјецу академик Владо Милошевић је компоновао музику и оне су извођене широм Краљевине; заједно са сликарем Јосифом Даниловцем из Беча осмислио је први стрип са сталним јунакомна Балкану „Путовање око света“, у којем дјечак Здравко Обретић са својим другом Челик-Лазом обилази крајеве Краљевине и свијета, и који је излазио у часопису „Наша деца“ у Београду од 1920-1925. године (српски, „Болек и Лолек“, 50 година прије чувеног чешког!); његове радио-драме за дјецу су емитоване на Радио Београду; био је, још од школских дана, побратим са сликарем и касније академиком Стојаном Аралицом, који је илустровао већину његових књига; био је пријатељ са многим великим људима свог времена, као што су академик Владо Милошевић, Петар Кочић, Десанка Максимовић (сачуван је један дио преписке са њом), Шпиро Боцарић, др Васо Глушац, др Александар Деспић и многим другима.

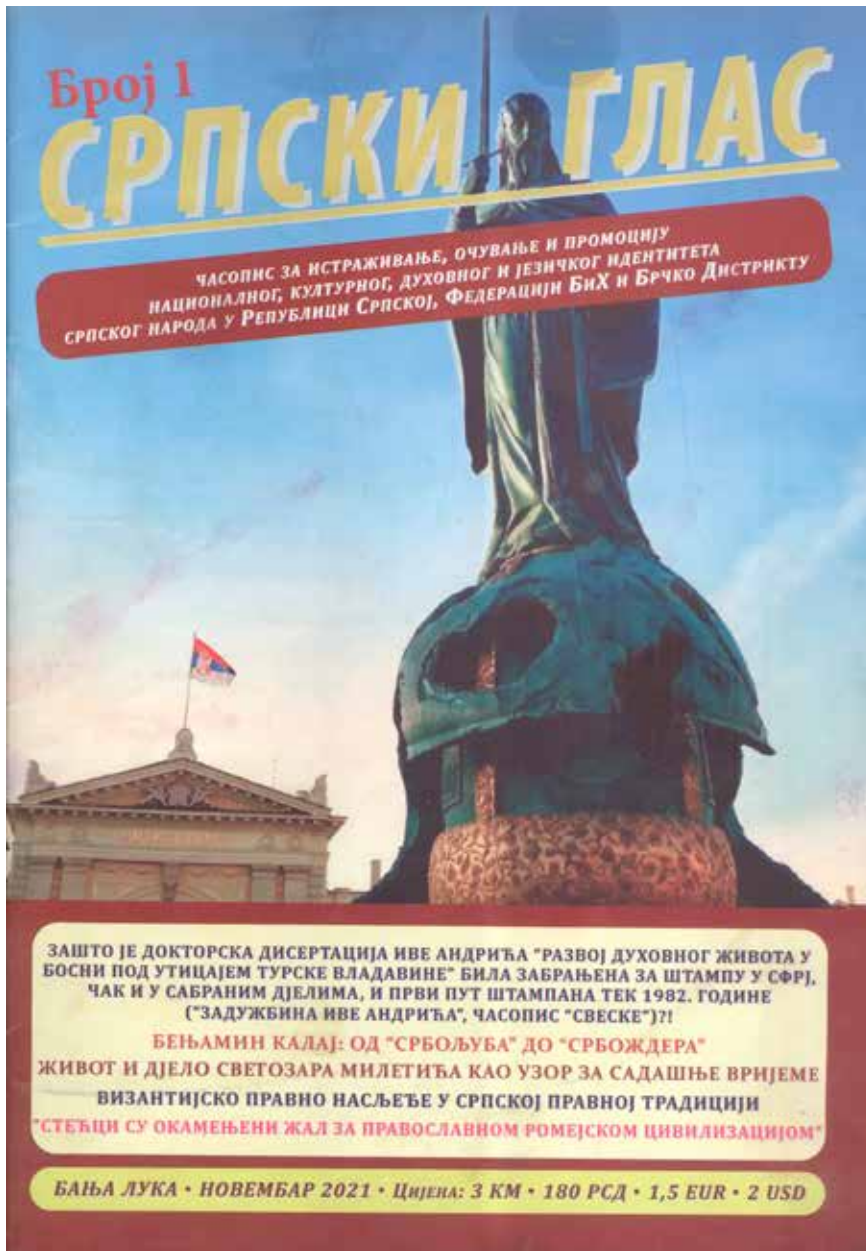
Наш велики писац Бранко Ђопић је, још од школских дана у Учитељској школи у Бањој Луци, био редован гост у дому Исаија Митровића, који га је учио умјетности писања, исправљао, отварао му прва врата књижевних новина и издавачких кућа, помогао при упису на Филозофски факултет у Београду, гдје је Исаијев син Војислав већ студирао на Богословском факултету... Једном ријечју, био је „осмо дијете“ Исаија Митровића, како су га и звали, јер Исаије Митровић је имао седморо дјеце, од којих, на жалост, данас нема ни једног мушког потомка. Писац, путописац и сликар Зубо Цумхур је 1978. године, 6 година прије трагичне смрти Бранка Ђопића, записао: „Прољетос сам обилазио неке школе у Херцеговини (Мостару, Стоцу, Чапљини и Неве сињу) заједно са Бранком Ђопићем. Ђопић и ја смо том приликом разговарали са дјецом.

Нова издања

Почетница „Српски глас“

У издању Центра за креативне студије и праксу Бања Лука у новембру мјесецу ове године се појавио из штампе први број ревије „Српски глас“ који је, како већ само име каже, српске православне орјентације, али са најширим погледима на прошлост, садашњост и будућност наше средине, али и народа који овдје живе. Пошто је колорисан, часопис је заиста лијепог изгледа, а главни уредник је Рајко Срдић, док редакцију чине проф. др Никола Мојовић, др Душко Бабић, мр Младен Матовић, Жељко Пиљак и Срето Смиљанић.

Послије врло опсежног, програмског уводника глодура, Рајка Срдижа, а кроз који се говори о ширини и значењу ангажмана, те лика и дјела Светозара Милетића, слиједи текст професора др Николе Мојевића „Византијско правно наслеђе у српској правној традицији“. Тумачење и чињење Бењамина Калања, настојиника Босне и Херцеговине у вријеме Аустроугарске владавине, те о свему шта се тада догађало овдје, прије више од једног вијека, пише Срето Смиљанић у тексту „Од „србољуба“ до „србождера“, а који представља и неку врсту разматрања о књизи др Јована Б. Душанића Срби БиХ у 19. веку“ (2018). Др Горан Ж. Комар под насловом „Стећак је окамењени жал за православном ромејском цивилизацијом“ тумачи наше срећке и исписе на њима, што разматра на свој начин Жељко Пиљак, а ту је и текст професора Комара с насловом „Ђирилички натписи Гламоча: „Овдје леже српске кости...““ Мр Младен Матовић пише о животу и дјелу великана Мирослава Чангаловића с насловом „Од Гламоча до Бољшој театра“, а у поводу стогодишњице рођења сјајног српског глумаца, док Рајко Срдић накнадно ишчитава нобеловца Иву Андрића и пише о томе у тексту „Иво Андрић – забрањена докторска дисертација у СФРЈ“. На крају ревије илити часописа „Српски глас“, штампаног на 54 странице а-4 формата, налазе се текстови о представљању књижевника, родољуба, вјерника а заборављеног човјека, покојног Исаија Митровића, гдје су и неке његове до сада необјављене пјесме. Обзиром да су људи из редакције и поменутог Центра корјеновани са гламочких крајева, ту је и представљање Гламоча данас кроз казивање првог човјека општине (илити опћине) Гламоч, Небојше Радивојше, док на крају овог садржаја имамо језикословни текст Александра Матића „Кроатизми и српски језик“. Све у свему, један потребан, поштен и добар садржај ревије (илити часописа) са српског, православног становишта.

Било је то лијепо и занимљиво путовање. Том приликом ми је Бранко Ђопић више пута причао о великомпјеснику Исаију Митровићу. „Нажалост, Зуко није записао шта му је то Бранко причао о Исаију. Дакле, и великог Бранка Ђопића је гризла савјест што је један тако велики писац и човјек остао прекривен прашином заборава, а да ни он сâм није ништа учинио да покуша да га врати, међу живе“, већ баш супротно!

Други свјетски рат је затекао Исаија са породицом у Бањој Луци, гдје је био свједок стравичних усташких злочина, о чему је оставио потресна поетска свједочанства. За његов долазак у Србију 1943. године везана је занимљива прича коју је ис-

причала његова кћерка, Бранка Митровић-Кучера, која се упокојила прошле године, у Београду, у 96. години живота. Наиме, у њиховој кући су од самог почетка рата становала два Нијемца, професора, који су их све до прољећа 1943. године успјели сачувати од усташких злочинаца. А онда је једног дана један од њих рекао Исаију: „Нажалост, ни ми вас више не можемо чувати од ових усташких гадова. Ноћас ће доћи по вас да вас одведу у логор, заједно са свим учитељима. Али сам успио издејствовати дозволу од наше команде да вас пребацим у Србију. Спремајте се, одмах крећемо“. И тако је и било. А све вријеме тог дугог пута од Бање Луке до Београда тај њемачки професор је, из поштовања према

Исаију и ината према усташким контролама, држао испред себе, на шофершајбни, икону његове Крсне Славе, Светог Јована Крститеља, коју је за Исаија насликао његов побратим, сликар Стојан Аралица. У сваком разговору са госпођом Бранком она је истицала да јој је увијек жао што не може да се сјети именâ те двојице њемачких професора.

Доласком у Београд, Исаије је уселио у стан на Дорћолу, у Доситејевој 38, у којем данас живи његова унука Мирјана Шоја. Колико поштовања према Исаију гаје његови потомци говори

ПЕСНИКОВА МОЛИТВА

Теби подижем руке,
Две руке моје сухе,
Ничим окаљане;
Знојем и сузама пране,
И оковане.а

Теби подижем
Очи моје,
Болом испијене,
Сузом овлажене,
Што несаним ноћима
Страже
И правду траже.

До Твога светлога трона
Управљам срце,
Једно срце мало
У коме плачу срца многа,
Срца милиона.

Укрепи народ мој!
Даруј му снагу грома,
Да се у бури лома
Што темељима
Трулога света тресе
Сунцу узнесе.

Сздај му из ових наших стена
Мишку од камена,
Да своју Отаџбину и права своја
Достојно брани
И одбрани
За сва времена.

Да ничији роб не буде
И ником се не клања;
Да у самога себе и снагу своју
Има поуздања.

И ничије милости да не тражи;
Да сâм управља крмом
И валима бурним броди
Ка Слави и Слободи

Исаије МИТРОВИЋ

ичињеница да и данас на улазу узграду у Доситејевој 38, на списку станара, стоји име „Исаије Митровић“, јер нико од његових потомака није хтио да то мијења.

Задње, 4 године живота у Београду, од 1945-1949. године, Исаије Митровић и његова породица су преживјели изузетно тешко: без икаквих примања, више гладни него сити, у хладном стану, скупљајући несагорене остатке угља са депоније електричне која се налазила испод Дорћола и оно што ми данас називамо “секундарне сировине”. Више пута је слао своје радове, у покушају да нешто објави, али је то сваки пут Државна комисија (читај:цензура) одбијала. А на челу те комисије је био нико други до онај исти - Бранко Ћопић! И не само то што је одбијао његове радове. Када је Десанка Максимовић 1946. године предложила на конгресу писаца да Исаије Митровић буде примљен у Удружење писаца нове Југославије, што је у то вријеме била улазница и за садашњост и за будућност, најгласнији против тога је био баш Бранко Ћопић, са образложењем „да је сва његова породица четничка и поповска, а све што јенаписао није ништа друго до ли величање Бога, српства и краља“.

“Српска посла” - рекли би злобници!

Исаије Митровић је умро 4. марта 1949. и сахрањен је на Новом гробљу у Београду.

Библиографија

Тематски, Исаија Митровића одликује изузетна ширина. Поред све оне класичне и свевремене књижевне тематике, писао је о многим и тада и данас актуелним темама: о здрављу, болести и лијечењу (рукопис под насловом “Свежањ здравца”), “О сујеверју”, “О Свесловенском конгресу”...

Међутим, има једна тема о којој Исаије Митровић није оставио нити једне једине ријечи усвојој пребогатој књижевној заоставштини од преко 2.500 страница. А то је - политика, политичари,

странке... Иако је живио у времену бурних политичких превирања и сукоба, убистава, забрана, рађања и јачања комунистичког покрета, нигдје нити једне једине ријечи ни против кога. Он се уздигао изнад свих подјела у свом, српском народу, на партије, фракције, струје и било шта друго што би дијелило српско национално, културно, духовно и језичко јединство, и остао досљедан томе до краја живота. И у томе је још једна његова изузетна величина.

Исаије Митровић је читав свој живот посветио дјечи и увијек је, као писац, истицао у први план своје стваралаштво за дјецу, па тек онда све остало.

За 52 године књижевног рада објавио је 28 књига. Поменућемо

само неке: “Успомене” (Сремски Карловци, 1902), “Четириконтуре” (Пакрац, 1903), “Са се-ла” (Сомбор, 1906), “Песме” (Гламоч, 1909), “Посавкиње” (Нови Сад, 1913), “1914” (Нови Сад, 1922), “Чикини дарови” (Загреб, 1924), “Поезија села и само ће” (Са рајево, 1925), “Сирота мајка” (Београд, 1925), “Мајчин благослов” (Бања Лука, 1929), “Рунолист” (Бања Лука, 1929), “Из ста-ре касабе” (Београд, 1931), “Деч-је радости” (Београд, 1937), “Мар-ко познаје очину сабљу” (Вуковар, 1938)... (Одломак из “Српског гласа”, бр.2021.) (Одломак из дужег текста из тевције „СРПСКИ ГЛАС“, БР.1.)

Жељко ПИЉАК

КЊИЖЕВНА КРИТИКА

ОД СТВАРНОГ ДО НЕСАЗНАЈНОГ

(Ристо Василевски, Кључаоница, Арка, Смедерево, 2021)
Бавити се трајним, предуго траје, али се највише исплати
Р. Василевски

Писци траже различите начине саопштавања својих емоција и мисли у књижевним дјелима, па и посебне форме тих дјела. Још је Стефан Маларме писао:

Песникова дужност јесте орфичко објашњење Земље, а његов Законик је Велико Дело, јединствена Књига, инструмент духа, коју је он сам замислио и коју остварује својом вољом и неогрешиво“¹ Под том јединственом Књигом Маларме је подразумевао мистериозну књигу која се не завршава, али представља универзум. Нажалост, Малармеа је претекла смрт да ту замисао оствари.

Ристо Василевски, академик, есејиста, књижевни критичар, писац за дјецу, антологичар, преводилац и издавач (1943, Наколец, Преспа, Македонија), добитник великог броја истакнутих књижевних награда, објавио је нову збирку својих философема под називом Кључаоница, која би могла представљати необичну Књигу, у којој су сабране ауторове мисли о универзуму, са полазиштем од стварног, овоземаљског до продора у несазнајно, мистично и зачудно. Као далеки ехо при томе пролазе нам у свијести Андрићеви „Знакови крај пута“ и Дучићево „Благо цара Радована“, али познавање свјетске књижевности нам указује на неке примјере стваралаца из прошлости који су се бавили писањем сличних дјела као: Мишел де Монтењ (1538-1592), познат по дјелу Огледи, у којем пише краће текстове огледа о разним темама као: О васпитању деце; О пријатељству, О таштини.

¹ Коља Мићевић: Стефан Маларме, стр.37 у: Стефан Маларме, Песме, Култура, Београд, 1970.

Интересантна је Монтењова мисао да филозофирати значи навикавати се на смрт. Онда можемо споменути Блеза Паскала (1623-1662) који је познат по дјелу Мисли. Овај филозоф, математичар и физичар могао би бити близак Василевском који је по струци архитекта. Паскал ће остати запамћен по својој максими: Човек је само трска, најслабија у природи, али то је трска која мисли. Затим долази Франсоа де ла Рошфуко, знаменити француски књижевник аристократског поријекла (1665-1680) познат по дјелу Максиме. Наравно да не знамо колико је Василевски и да ли је уопште читао ова дјела, али она су тематски слична његовим философемама. Ипак, Кључаоница је потпуно самосвојна по својој садржини и форми, по мисаоном контексту који је оригиналан, јединствен и иновативан.

У некој врсти краћег Предговора, под називом Реч аутора Василевски за своје философеме, афоризме и неке цртице пише: Нека ми не буде замерено што их пуштам да их свако види из неке своје кључаонице, да им да своју меру и, евентуално их, за себе измени или допуни. Стављајући као мото књизи ријечи: Ма колико неки егзалтирано говорили друкчије, човек може да уради само – могуће! Василевски даје примат стварном, могућем животу и поред тога што нас машта и сновиђења воде у недосегнуто, несазнајно и недокучиво. Али, иако ограничен својим стварним могућностима, човек не треба да заборави на тежњу за откривањем вјечне тајне космоса и своје улоге у њему.

Велики ерудита Ристо Василевски објавио је прије ове и књиге: Звездани тренуци и пепео, Нултно време, Сновиди битка и Отисци свесног. За књигу Отисци свесног речено је: Филозофеме, анотације, цртице Ристе Василевског читамо препознајући у њима себе саме и есенцијална проживљавања човечанства.²

То се може односити на и ову књигу Кључаоница која представља раскошан бревијар размишљања о животу и смрти, о вјери и Богу, о амбицијама и неамбицијама, о стваралаштву и љенчарењу, о срећи и тузи, о љубави и мржњи, о правди и неправди, о истини и лажи, о добру и злу, о природи и космосу, о младости и старости, о моћним и угњетеним, о појединцу и гомили, о једноставности и компликованости, о зависти и алтруизму, о прошлости и садашњости, па и будућности, о времену и невремену, о себи и другима, о слободи и ропству, о љепоти и ружноћи, о трајном и пролазном, о достојанству и подаништву, о родитељима и дјечи, о прихватању и одбацивању, о народима и појединцима, о правим и лажним вриједностима, о здрављу и болести, о славним личностима и оним који то нису постали, о самоћи и животу с породицом, о школи и улици, па чак и о роботима и о полиграфу, средствима савременог доба.

У опширном и студиозном Поговору Кључаонице, под називом Догађај и постајање са темеља тубиствовања или афористичка спирала о човековој уопштености да се „буде“ /Ристо Василевски кроз кључаоницу афористичког писма/ , Бошко Томашевић подводи размишљања Василевског

² Мр Татјана Лазаревић Милошевић, Синтеза сновидног и свесног у жижи нултог времена у: Ристо Василевски, Отисци свесног, Арка и Удружени издавачи, Смедерево и др. 2016

под појам афоризма. Он и наводи дефиницију афоризма: Афоризам је једна јединствена мисао, један суд или једна животна мудрост која се састоји од једне до већег броја реченица.³

Садашња пракса нас учи да су афоризми, углавном, сажети на двије реченице, да имају ефекат изненађења а садржај је везан за свакодневни живот. Код Василевског је све подигнуто на виши степен: ту су размишљања дубља, сериознија, рекли бисмо филозофична, јер ту има и филозофских опсервација, апорија, лирских есеја и др.

Ево неких филозофема које задиру у питања универзума, сазнајног и до сада не-сазнајног, питања Бога и вјере:

Не постоји тумач који би поуздано тумачио све што се догађало у времену. То вероватно не би могао да буде ни Бог, не само зато што се углавном бавио стварањем него и зато што је могао да прати само видљиве и испољене манифестације онога што је створио, а не и оне које су се одвијале унутар сваког бића, које је свако биће потискивало у себи и крило чак и од самог себе.

Граница између могућег и немогућег је невидљива. Зато је и са једне и са друге њене стране све могуће;

Врх временских лестви је недостижан. Јер кад би био достижан, он би можда задирао у димензију која је изван времена

Мистицизам је бунар у који свако може да убаци оно што не разуме, а да при том остане загонетан – паметан;

Оставивши по страни обимније филозофеме, навешћемо неке од изабраних примјера:

Говорећи о другима, човек готово увек мисли и говори о себи;
Н а ј с л о ж е н и је с у најједноставније ствари;

Време је једна врста књиге – постоје странице које треба читати, и странице које треба

попуњавати властитим животом. И увек имати на уму да су и једне и друге непотпуне и недоречене!

Ако је слобода опште добро, нико нема право да јој одређује границе према својој вољи и властитој мери;

Лепи поступци су бисери у мору људског понашања;

Увек треба стремити жељеном, ма колико се то жељено све време чинило немогућим;

Љубав је осећати присуство драгог бића и када је веома далеко;

Достојанство је горди цвет који се ни пред ким не повија;

Човек је попут белутка којег целог живота котрља река времена. Колико и шта ће остати од њега, зависи од тога од ког и каквог је материјала био саздан;

Праве вредности и у највећим искушењима нађу место са којег зраче;

Свако ко се диви славним личностима, дели са њима њихову славу;

Умни људи често ћуте, не зато што немају шта да кажу, него зато што немају коме да кажу;

Пријатељу каткад треба рећи и оно што не жели да чује;

У овој књизи Василевски пише и о односу родитеља и дјеце:

За родитеље се треба борити као за своју децу. Једино се тако успоставља права веза између прошлости и будућности;

Као добар родитељ Василевски је један дио књиге Остаци свесног (Сновиди битка) посветио својој дјечи: Синовима Горану и Дарку и кћерима Елени и Ани – *својој јединој сигурној извесности – упркос непрестаној стрепњи за њихову будућности.*

Василевски је везао своје филозофеме и за савремена збивања:

Док измишљају роботе и покушавају да им уграде своје особине и душу, људи све више остају без својих особина и душе, и - *постају роботи својих робота или:*

Многи неће да се предају, све док не падну на полиграфу;

Књига Кључаоница завршава се оптимистичким покликом:

Живети! Али, живети!

У погледу архитектонике овог дјела треба рећи да се оно састоји од три цјелине: Покушаји уцелињења, Болничке странице и Странице даље.

Филозофеме Василевског су пуне разних стилских фигура које уљепшавају филозофско уопштавање и дају му посебан тоналитет те су честе метафоре:

Од снега времена нико не може да се заштити, ма чиме се огрнуо и ма где се сакрио; Здравље је копно које запљускују, таласи мора свих могућих болести; Живот је представа у којој свако мора да одигра своју судбинску улогу.

Василевски се користи и игром ријечи: Све је у бити постојања, и убити у циљу опстанка. Има ту и ироније на савремени живот: Некада су школе замењивале баке, сада их замењују – улице;

Достојевски је писао: Човек је тајна и загонетка и ако цео живот проведеш у њеном одгонетању, немој рећи да си узалуд живео. Својим филозофемама у више књига, а и овом Кључаоницом, Ристо Василевски је учинио велики напор да продре у тајне живота, осмисли их на свој начин и пренесе читаоцу. Знамо да је Чехов рекао: Писац само поставља питања, а не решава их. Василевски се послужио палимпсестима културе памћења, артефактима прошлости, али и сопственим закључцима рјешавања питања у космосу и животу уопште. Полазећи од филозофског и метафизичког језра, проширујући га у поливалента значења, у трагању за интегралном деконструкцијом свијета, он је начинио ходочашће духовној мисли која нас обасипа својом патином, али и духовном љепотом.

Држећи се оне Платинове мисли: Под лепотом подразумевамо оно што волимо, Василевски је и нама, својим читаоцима, пружио могућност да уживамо у љепоти његових мисли, оубличених у филозофеме, и да им се дивимо.

Љиљана ЛУКИЋ

³ Бошко Томашевић, *Догађај и постојање са темеља тубистовања или афористичка спирала о човековој уопштености да се „буде“*; Ристо Василевски, Кључаоница, Арка, Смедерево, 2021, стр.317

Из необјављених путописа (2)

ВИЈЕК ЉУБАВИ НОСИМ(О) У ФРАНЦУСКУ

Све ми је теже да сједнем за компјутер и завршим путопис у Француску. Дани с ковидом-19 доносе равнодушност и апатију. Смјестивши се олако у воз с аеродрома Шарл де Гол, пао нам је камен са срца, али, и даље стријепимо због медијског блаћења Срба током рата као и послје њега. Слушала сам на ТВ њиховог глумца и дуго плакала. Мишел Пиколо није нас штедио у осуди... Ријетки су били објективни свјedoци током грађанског рата у БиХ, попут апотекарке Лени Литенберг, из Холандије. Случајно, или не, само помажући рањеницима водила је свој потресни дневник у ратној болници "Коран" у Палама (1993-1995). Истина је спора али нама утјешна. Чак су и неки мировњаџи, али тек у пензији, признавали свој ГРИЈЕХ са терена: многе вијести отишле су у етер монтиране, попут оне страш-

не о погибији цивила на пијаци, у језгру високих зграда. Тражећи у Сарајеву визу за своје прво ино-путовање одмах послје Дејтона, отишла сам тужна на ту пијаци Маркале и сама закључила да је то мијесни монструм режирао исто као и погибију грађана у реду за хљеб; видјело се одмах, чекале су маскр да сниме домаће и ино камере. Рат је црни ђаво који никад не штеди недужне.

Док воз из Париза просто лети кроз врућ ваздух, као да не иде по шинама, не могу да сочим панораму поља у тој брзини. Кад смо се враћали из Шпаније 1978. аутобусом, видјели смо цвјетне баште уз старе осамљене замкове и уредна широка поља... Прво бљештавило обасјало нас је из ноћног Лиона, и не само споља... Већина путника је изашла на тој станици. Тада ми нисмо знали да је кум нашега врлог пријатеља Гордана Матрака,

главног новинара републичког листа "Ослобођења", избјегао ту, из ратног Сарајева, иако бјеше муслиман, као што нисмо могли ни у сну наслутити да ће му овај искрени Херцеговац, из бањалучког уточишта, недавно, написати најдуже ПИСМО У ЛИОН (роман, брат-брата, тежак 2, 5 кг). То је крвава хроника Сарајева, некад мултиетничког раја наше младости. У ратном времену град масовних прогона, мржње и лешева... Знам да је М. Вешовић објавио антологију ратне поезије гдје у латиничном писму пушта /ћирилицом/ националне псовке а да нико заступљен није се од те назови бх-а умјетности ограддио... Настављен је роман о рату у БиХ, знам, али, кум Матрак је болан изненада умро прије завршеног посла. Ипак, захваљујући његовом избјегличком ухљебљењу у Гласу, издавачка дјелатност ми

је објавила Живу браву (изабране пјесме) и Знакове с неба - књигу прича, које ми неки другови, назови пријатељи, из љубоморе и злобе не би дали. Тај Матраков чин према мени је поратна правда у поплави нових, партијских, пошто-пото писаца са рубних дијелова Српске. То су задњи данни покојног Николе Гузијана, а онда, у издаваштву, траје апсурд... Па, куд такви п и с ц и прођу, нама нема пута. Те ловарне фукаре ништиле су нас клановски. Убијати небрањене, није никад проблем. Почело је од назови суицида Љупка Рачића, наставило се с Николом Кољевићем, па даље. Недавно су и најоданији поданици, на добрим књижевним позицијама, цех платили главом... Е отуда то чуђење позиву нама из Француске.

У дугом бдењу питам се шта ме је све опчинило и кад из земље велике културе: глас Едит Пјаф са домског радија, или чувена слика Ван Гога "Сунцокрети" виђена у Белом Потоку, 1963... Можда је то, ипак, био роман "Добар дан, туго", младе Франсоаз Саган, прочитан на августовској мјесечини. Према фотографији ауторке ошишала сам се на своју фризуру: "Баш ме брига, "ТУГО!" Са Клубом писаца се тада већ путовало, наступало у БиХ. Сличне нарави, Ранко и ја, били смо различите ли-

тарарне "биљке" увијек једнако скромни, а никад ташти, завидни, љубоморни, ни на кога, и тако трајемо до данашњих дрхтаја... у истој изби гдје је превише и један писац. А писање је по мени несвјесно трагање за нечим својим и пут, без престанка... Тако смо у седмој деценији кренули у Француску која је давне 1985. наградила ЦРВЕНОМ МЕДАЉОМ колегу нам из Б. Луке - Кољу Мићевића, за превођење с француског језика, (Ааај, он нас је лани напустио 17. новембра од последица короне, и остао у свом родном граду). Ми пишемо десетљећима, у континуитету, постојимо, објављујемо и у рату. И радо помажемо другима. Стигла су нас нека признања, одликовања. Оставили смо дио снова у књигама, али и брига, савјета младом нараштају, истине. Ларусова мала енциклопедија недавно изашла на српском изазвала је бурну полемику. укључени су минорни, односно, прескочени великани... Мира Ступица је изјавила да јој је драго што њен Бојан мирно почива изван тих корица. Ми сад имамо прилику да Ларуса лично поздравимо од Кочића и да стидљиво кажемо да је минули рат у вољеној земљи оставио дубоку КРИЗУ МОРАЛА.

Гдје су сад Пјер и Лепа, заустих да питам Ранка а он ми, на

ухо шапуће: "Купио сам ти ципелице/боје препелице/у цепу их носим/. У полусну се сјетио првог бањалучког боема Душана Мутића, али и бившег студента са Сорбоне којег смо ми, врло млади завољели, не само као поету. Био је изузетан лик, прави господин, у сваком смислу драг. Имао је и очинских манира према нама; сваку објављену збирку из цџа скупоцјеног одијела је дијелио по "Паласу" за лирске душе. Велики сликар Мерсад Бербер је тражио једаред да купи више примјерака. - Моја поезија нема цијену! одбрусио му је при пићу. Тада је ђацима био забрањен улаз у хотеле, па би он, са нама, застајкујући, шетао испод платана, до Кочића и назад... Присјећамо се и награде са његовим именом а прву је добио Ранко од Клуба Академичара. Сјетисмо се још једног већег боема и писца Иље Ерембурга, иначе Руса, са француском адресом. Задњу његову књигу "Људи, године, живот" дао нам Бранко Јовановић. Бранко нас је скоро звао... испричали се мобилним Јулке Ерцег, која га је, из добојске библиотеке, болног обилазила у родној кући. Послала нам слике гдје тај чудни "момак за све" бо-соног сједи на трави. Обрадовао се нашем путовању као дијете... Добиће убрзо од нас разгледни-

цу. Свуноћ још којешта гргољимо и напoкoн стижемо у Мoмпeљe... Ту нас oчeкyју снeни Кољини друзи и ПРВЕ гoстe oдвoзe у хoтeл сa чијeг сe прoзoрa види Солoндрa кoјa сaв грaдић Лoдeвe бyквaлнo грли oбaлaмa.

Јутрo прoвoдимo у кaнцeлaријaмa фeстивaлa сa 3 жeнe нaсмijанoг лицa. Исплaћyју ми висoк хoнoрaр у eвримa пo oдбиткy свих Рaнкoвих трoшкoвa кoјe имa кaкo мoј прaтилaц. Пo истoм кључy гoстyје други пјeснички и брaчни пaр: Дaницa Вyкићeвић и Нeнaд Милoшeвић, из Бeогрaдa. Нaш Гoрaн Ђoрђeвић нaвeчe OТ-ВAРA фeстивaл испрeд стoтињaк пoзвaних пјeсникa из тридeсeтaк зeмaљa Мeдитeрaнa. Искyсни Гoрaн, инaчe дyгoгoдишњи дирeктoр МФП “Смeдeрeвскa пeсничкa јeсeн”, oдмaх је дoбиo идeјy дa нaс пoнoвo oкyпи у Србији. Рeчeнo – учињeнo! Нeзaбoрaвaн је биo бoрaвaк у Смeдeрeвy oдaклe смo стигли и нa Бeогрaдски мeђyнaрoдни сaјaм књигa, нa штaнд РС. Мoј двoјeзични “ВИЈEК ЉУБAВИ” је oпeт тријyмфoвaо прeд брoјнoм пyбликoм, aли тo је зaсeбнa причa...

У прoгрaмy Фeстивaлa нa 130. стр. јa сaм, уз других сeдaм, прoглaшeнa ПЈEСНИКОМ ДAНА. Уз штaмпaнy пјeсмy, имaмo сoлo нaстyпe плyс учeшћe нa брoјним

трибинaмa. Тo је изyзeтнa чaст и писцy и зeмљи из кoјe дoлaзи. Прeзeнтoвaћy сaмo дјeлић тe aтмoсфeрe.

У гaлeрији Кaзaблaнкa мoјy књигy прoмoвишe критичaркa Никoл Дрaнo Стaмбeрг, пaжљивo и шaрмaнтнo, бирaним ријeчимa: Стeвкa Кoзић Прeрaдoвић, пoзнaтa и признaтa бoсaнскoхeрцeгoвaчкa пјeсникињa, пoпyт нaших кoпaчa тy, у рyдникy сoли, кaдa сy гa влaстoдршци збoг нeпрoфитaбилнe експлoaтaцијe хтјeли пoштo-пoтo зaтвoрити, a oни, крвaвим и исцрпљyјућим, вишeмјeсeчним штрaјкoм нисy дaли тo свoјe зрнo сoли, тaкo и oнa, yпoрнo, нaјмyдријим зрнцeм сoли oд пoезијe и љубaви, брaни oпстaнaк у СПРЖEНОЈ зeмљи, и нe сaмo свoј и свoјих блжњих. . Зa рaзликy oд њeних прeтхoдникa кoји сy нaм дoлaзили пyни злoбe и мржњe, Стeвкa дoлaзи с књигoм “Вијeк љубaви” дa нaс свe oплeмeни и узвиси свoјoм пoезијoм... Сaсвим сaм сигурнa дa ћe нaс увeсти у зaклoн њeжнoсти пoчeв oд истoимeнe пјeсмe кoјy ћy нa пoчeткy прoчитaти, a пoсвeћeнa је нaјвeћoј јyгoслoвeнскoј пјeсникињи Дeсaнкe Мaксимoвић, oд кoјe смo и ми, a нe сaмo Стeвкa, дyгo и мнoгo училo љубaви и пaтриoтизмy... Тo је тaј кoмпaс пo кoмe сe oрјeнтишe свaкa ријeч и свaки стих у oвoј

књизи и пo кoмe је сyстиглa свјeтлoст и тoплинy Мeдитeрaнскoг јyгa из тих дaлeкo сњeжних и стyдeних брдa – рaњeних брдa њeнe Бoснe... Зa њeн пeрфoрмaнс сaм дoнијeлa три ствaри: кyкyрyз (у кoмyши), кoмпaс и килoгрaм сoли... Свe мe је бeскрaјнo oхрaбрилo. Кoљa Мићeвић је читaо пјeсaмe нa фрaнцyскoм, јa нa српскoм, a кaкo сy их присутни рaзyмијeли, нaјбoљe свјeдoчe мaлa дјeцa кoјa сy ми пoрyчилa дa зaслyжyјeм нeкy бoљy зeмљy oд Бoснe... Брoјнa пyбликa пoздрaвилa мe је бyрoм eмoцијa; вишe нијe билo мјeстa нeкoм стрaхy... Сјeтилa сaм сe бaрдa Мирoслaвa Чaнгaлoвићa, рoђeнoг у Глaмoчy 1921. г. кoји је двиглe oпeрскe aријe пјeвaо нa српскoм шeздeсeтих и oд пyбликe дoбиo стoјeћи дeсeтoминyтнi aплaуз yсрeд Пaризa. Дoтaклa сaм диo тe aтмoсфeрe у гaлeрији “Кaзaблaнкa” вeћ првoгa дaнa, штa бих вишe ? У eмисији Рaдиo yживo, кoјy из Лoдeвe прeнoсe 4 стaницe, гoвoрилa сaм дyжe oд пoлa сaтa, уз Aмиру Хeс и Твисиy Литeвскy, тyжнe пјeсникињe из Изрaелa. Рaзмijeнилe смo мисли и књигe (у јeднoј дoбих листић yбрaн нeдaлeкo oд Зидa плaчa...) нa хeбрeјскoм: САДАМОВА КЋИ И НЕСТАО ИЗ ТОГ ВРЕМЕНА Пoмeнyлa сaм их пјeсникy Oрy кaд је примaо Eврoпскy нaгрaдy у Б. Луци, пријe нeкy гoдинy. Јa сaм гa пoљyбилa у oбрaз сeстрински мислићи нa њих двиглe и збyнилa чaк Видy Oгњeнoвић, кoјa мy је прeвoдилa. Пoтписaлa сaм им издaњe збиркe “Глaс Андрићгрaдa” и ћирилицoм, у Oрoвoм пртљaгy, oтпyтoвaлa нeкoмe у Јерyсaлим.

Јeднo вeчe зa oкрyглим стoлoм сyчeлилa сaм сe сa чyдним писцeм из Ујeдињeних Aрaпских Eмирaтa. Aрoгaнтaн мoмaк, сa флaшoм пивa, сикти. Тe “дијaгoнaлe” вoди лијeпa мaрoкaнкa Кeтрин Фaхри кoјa је испoљилa прoфeсиoнaлнoст и свe симпaтијe прeмa мeни... Искoристилa сaм приликy дa брoјнoј рaдoзнaлoј пyблици oбјaсим кaкo сaм пoстaлa “пoкрaдeни пyтник” у вoљeнoј зeмљи - кoјe сaдa нeмa. И тo мe је испy-

нило финим осјећањем правде у Француској.

Најдирљивији ми је ипак био догађај у Старом замку са отвореном баштом, гдје дан мирише на југ и цитроне... Ту сам можеш појести зрели плод КУМКАТЕ коју калеми, уз лимун и наранџу, и мој први комшија у Лијевче пољу, воћар - Миле Поповић - и про/даје до Јадранског мора ... Е, баш ту је 7 француских писаца, на основу толико пјесама (о)држало два часа ЛЕКТИРЕ о моме лику и дјелу... Петоро их се гушило од суза анализирајући “Пут за Исус” и друге пјесме настале у рату... Изазвали су емотивни шок који ме је оборисао с ногу, једва сам одговарала на питања публике међу којима је била и једна тамошња радозна Рускиња.

Од мог интервјуа у ЛА МОНДУ, многи грађани су ми се обраћали у кафићима. Иначе, велики постери свих писаца, са понеким стихом на француском, били су окачени на високим зградама, и данима смо им били препознатљиви.

Задњег дана, припала ми је, можда, највећа част да у Катедрали, соло затворим Фестивал. Бернард Мазо, књижевник из Париза и млада глумица, су промотери “Вијека љубави”. Двориште, у 11 сати, је пуно публике. Она тројка из Србије, Бећир Вуковић, Марко Погачар, Сашо Гигов-Гиш, Коља и Драгица, са нама - укупно, десет Југовића Примиче се час за растанак нас старих и много нових пријатеља. ЛИРСКИ ЧАС почиње уз звоњаву црквених звона и тиху молитву вјерника. Лирски час који непрестано траје у мојој души.

Неколоко дана по доласку кући, кад смо већ прославили Светог Илију, стигао нам је пакет фотографија са тог наступа. На њима је и директорица Maithe Valles-Bled која уручује Антологију фестивала, али и старија жена што већ неколико година прави антологију само пјесникања, из свог личног угла. И ја сам ту, док потписујем књигу.

Миланко Боровчанин пјеснички пита “ШТА ЈЕ ВА-

ША ТАЈНА?” Као и многи други, добија одговор читајући написане стихове Наш давнашњи узор, Милован Витезовић, из Београда, у књизи “Сви моји писци” обзнао је уз много других, и а ш епиграма: „Сијају им речи у мраку, / певају у браку!”

Тако је и данас Најмлађи Кинези, видео линком, љупко рецитију “Тако смо почињали” Ранкову пјесму, и моју “Трешње за Аљошу” (“из четворо/језичне књиге “Двоје” 2020). Ми их слушамо уз слат плодова које нам, често, на бициклу, доноси професор Аљоша... А поетски сати теку. Ових сапетих дана скупљам посвете из архиве... Видим малени исјечак с насловом “Довиђења, у Београду?!” . Тај чланак о Културијади 1976. г. у Театру “ИТД” у Загребу, гутам... Мила Ковачевић каже: рецитовала сам “Питаћу те 85”, љубавну поему С. К. Прерадовић, а Ранка Поповић стихове Весне Крмпотић. До године ћемо наступати у главном граду СФРЈ, Београду. Боже! Ја, стари, покрадени путник тога се уопште не сјећам.

Из архиве вири тешањско “БОЦКАЛО”. Гледам Павловићеву пјесму “ПОЗНАНИК У ОКТОБРУ” – посвећена је нама поводом изненадне смрти мог брата с којим је завршио Учитељску школу. Откад смрт и хумор имају неку везу? Уздишем... О, гдје ли се изгуби та посвета, у међувремену? Покојни

Дашић Милан се чудило, да не кажем згражао, кад ју је у зборнику штампао без наших имена...

Овај октобар 2021. данима није осмртнице бројних познаника, пријатеља. Корона и старост су наша болна стварност. А на бол се не можеш привикнути. Јаооо... Октобар, без мрза, још лишћем дише. Унука Валентина, јуче се вратила из Истамбула, и она ГЛЕ! ПОКРАДЕНИ ПУТНИК. Лопови су јој мазнули новчаник, али, срећом, нису момка Сташу, па је видјела Босфор, уз гутљаје чаја, и галебове - ко богат туриста. Нема жала, каже ми. Има стида због лопова. Мој осјећај је посве другачији. Моји крадљивци су друге феле. Кад се зажелим мора, прошетам до језера и сатима буљим у воду бацајући каменчиће. Кад мирис сувог опалог лишћа испуни џепове, рукаве, уста, привиде ми се Плитвице на Козари ... с три бијеле кујице трчим кроз шуму док не огладнимо. Ранко нас чека међу књигама. Или за компјутером. Живот траје пун наше поезије – више него нас. Путник се враћа октобру Иве Андрића, времену кад је Он добио велику Нобелову награду, а ја, мала, свој први аплауз у дому ратне сирочади. Спона те љубави непрестано траје путевима исте српске књижевности.

Стевка КОЗИЋ ПЕРАДОВИЋ

Новица Телебак, добитник награде “Пелагићев рунолист”

Великих књижевности нема без великих народа

Новица Телебак, пјесник из Требиња, добитник је награде “Пелагићев рунолист”, коју дођељује Књижевна заједница “Васо Пелагић” из Бањалуке. Аутор је десетак књига поезије, а награда му је стигла за свеукупно дјело.

награду за књигу поезије “Пожар ума”, у Русији, коју је превео Иља М. Числов. Као што можемо примијетити, “Пелагићев рунолист” је индиго суштине поимања разумијевања ђела Васе Пелагића. Знати упознати се с ђелом и није тешко, а разумјети, прихватити, саживјети се с његовом самониклошћу, самосвијешћу из које произлази потреба за слободом, љубављу, просвјетитељством и обоженим животом је подвиг. Берђајев каже: “Човјек црпи своју слободу оданде одакле добија и живот.”

Занимљиво је да је Васо Пелагић учествовао у устанку у Херцеговини и Босни у периоду од 1875. до 1878, који је познат по чувеном називу Невесињска пушка, а да сте Ви тешко рањени на невесињскомостарском ратишту у рату у БиХ у периоду од 1992. до 1995. године. Да ли је ова подударност ваших живота уједно књижевни и опште усуд живота на овим просторима?

Све што ми не знамо објаснити зовемо случајношћу. Све је провиђење, а ми смо дио случајности. Храбар и честит је невесињски народ, заједно с борцима из долине Неретве је одбранио не само Невесиње већ врата Херцеговине. Ваша ријеч “усуд живота” је вјечита потка постања и надања ових простора. И зато у новој објављеној књизи пјесму о Херцеговини завршавам: “Гђе је она родна грудa њежности, /што нас је развила и под срце завила? /Гђе су оне спуштене руке /што

Његова поезија превођена је на неколико свјетских језика, а пише и објављује и прозу. Више о свом раду и о књижевности, овим поводом, говорио је за “Независне”.

Колико Вам значи награда “Пелагићев рунолист” и колико Вам је блиско ђело Васе Пелагића?

У овом времену, боље рећи невремену, када се руше куће, градови, нестају државе, право је чудо да неко постоји ко зна да на југу Херцеговине ради

или шта је радио пјесник Новица Телебак. Чудни су људи који о свему говоре, расправљају, а не читају књиге, као и они који много читају, а не говоре. Све је више људи који површно, па чак и понекад допадљиво говоре, а све мање оних који знају да лијепо слушају. Књига је планински поток који тражи себи пут или два извора настала у различитим временима, ако сте жедни исто ћете утолити жеђ. Искрена награда, па још од цијењених људи, је добра намјера, а радост за добитника. Поред свих издвајам

и сад у сну машу? /Остављеним хоће ли ко имати очи заклопити /или ће нас тако на оном свијету дочекати?”

У књижевности сте се појавили далеке 1979. године књигом пјесама “Туга се боји ријечи”, а Вашу поезију убрзо су поздравили Душан Матић, Стеван Раичковић, Душко Трифуновић, Мома Димић, Добрица Ерић... Како се данас сјећате тих времена и односа према књижевности у тим временима?

Све што се дешавало од тих и других великих имена, књижевних вечери, сусрета, манифестација, републичких, државних и међународних је производ жеље људи из културе и државе да се то вреднује, али и да се контролише. Има и биће великих пјесника, али великих књижевности нема без великих народа.

Ваша десета књига поезије носи назив “Живуљке и Канада је то”. За поему “Канада је то”, коју завшавате стихом “Канада је то, све ми дала, а ћецу узела”, професор Јован Делић каже да продубљујете и модернизујете стару Шантићеву тему социјалних миграција. Постоји ли, заправо, актуелнија тема од ове и колико савремена књижевност брине бригу о актуелном егзодусу у виду одлазака младих с ових простора?

Поему “Канада је то” сам написао прије четири године и објавио на разним сајтовима по свијету, а нисам се потписао. Пустио сам је нека се сама “брани” и боље од свих препорука. Послије много прегледа након годину дана, на књижевној вечери у “Коларцу” у Београду је говорила Ивана Жигон и тада сам открио да сам ја аутор. Послије

су направљени спотови и говорили су је мени драги људи Бади Ђоговић и Биљана Ђурић. Ко би то могао боље од цијењеног професора Делића проникнути не само у поему, већ и у пориве страха и љубави према својој груди. То није стара већ вјечита тема одласка, то је једноставно постао начин живљења, готово сви мисле или би негђе ишли, посебно млади људи. Не потцјењујте младе, млада крв ври, они не могу и не желе да чекају боље, јер гђе год да живе они су у вези са цијелим свијетом ако желе. Лијепо неко рече “студирајте људе који се буне”. Све друго, друкчије је у поеми “Канада је то”: “Овђе кривца нема, /сажвакано зубе квари. /Карма се угодно сервира, /а човјек је осуђен на слободу”.

Херцеговина је Ваш завичај и веома чест мотив Вашег пјесништва. Пошто веома активно ћелујете као пјесник и организатор књижевног живота, морам Вас питати, да ли Херцеговина данас има достојне пјесничке насљеднике Јована Дучића и Алексе Шантића?

Јесте, а шта бих могао боље и љепше наћи. Добро познајем све пјеснике у Херцеговини и њихову поезију (има их око 50 који имају од једне до 15 књига), с обзиром на то да сам урадио 350 књижевних вечери и уредио 107 књига у Књижевној заједници “Јован Дучић” у Требињу. Претеча Дучића и Шантића није ни постојало, не видим достојног насљедника. Вијек је пред нама.

Због књиге “Вилин кланац” 1987. године, у којој говорите над погромом српског становништва у Другом свјетском рату, ако се не варам, имали сте проблема с комунистичким властима. Како тадашња цензура и оштре реакције на књижевну ријеч

изледају из данашње перспективе када објављује кошта хоће, а када власти уопште не дотиче пјесништво?

“Вилин кланац” је мјесто у планини код Мостара гђе су се склонили млади људи Срби који нису вјеровали новом систему. Срби су их издали и касније прогонили. То име нико није смио спомињати. Ја сам 1985. написао пјесму под тим насловом, а стихови гласе: “Помоз’ Бог неком, а не сваком”. Наравно, то је засметало издавачу и другима, опет Србима, да се истина не би доказала. Мој пријатељ и најбољи пјесник у Херцеговини тог времена Алија Кабо је отишао у Сарајево и све објаснио, изоставио је ту пјесму, али је наслов остао. Рецензенти књиге су били Стеван Тонтић и Владо Павловић. Од тога су у градској причи правили једно или друго, а мени од власти нико никада није нешто рекао и приговорио. Цензура је постојала, значи читали су и штитили и државу и себе. Данас обичан народ више воли своју државу од власти, траје око неизговорене ријечи “Реци шта хоћеш, не дирај”. Увијек је иста потреба за поезијом само у различитим временима је потребно пронаћи исконске вриједности. Вриједило је ако једнога дана кажете за једнога човјека оно шта је он осјећао, желио, а није знао казати. Рецимо да за тренутак склоните сву љубавну поезију, како бисмо, на који начин, тада опричали, опјевали, показали своју љубав?

За крај најтеже питање, каква је будућност поезије?

Прије 35 година сам изрекао потресну истину и непоновљиве стихове: “Поезија, писана ријеч, не може промијенити свијет, зауставити рат, али нека буде свијећа да не плачемо и не умиремо у мраку”.

Милан РАКУЉ

Представљамо

Аћим Тодоровић, стваралац

ПСАЛАМ ГОСПОДУ

На њиви посној вјечно се надам,
теглећи браздом камено рало.
Повијен плужим и сломљен падам,
живот ми граби и ово мало!

Вјетрови ломе, односе кише,
све што ми рука на жуљу створи.
На челу мука у зноју њише,
ситан пред Богом молитву творим!

Господе, погледај својим оком,
у свевид зјене грешна ме стави!
Над јамом мрачном и предубоком

дигни ме вјером-знаком се јави,
да спознам трпњу због које страдам,
услиши, Господе, да собом владам!

МОНАХИЊА

Као поноћ љетња кад притисне
поље,
молитвено света, пуна благог мира,
монахиња бдије испред богомоље-
прије богослужбе-вечерњег стихи-
ра.

Поглед јој се качи за небеске нити,
у поруб одежде сунца које гори.
Оченашом везе-предвечерје кити,
акатистом душе вознесење твори.

Живом вјером нити плаштеницу
своју,
молитвеним псалмом из Светог тро-
пара.
Са фресака свеци „алилуја“ поју,
док пред Богом клечи монахиња
стара.

ОДЛАЗАК ОЦА

Под обрвом куће наше
стара шарка циком шкрину.
Отац оде да зајаше
бјелог коња над урвину.

Изненада, усред таме,
мајка оста на сред њиве.
Под темеље меће раме
да се стрехе не накриве.

У зрневље жито жање,
кућеница, као ласта.
Тражи свјетлост, а кроз грање
диже к небу четри храста.

Дажд небески земљу стере,

у трну се гуја боји.
Само мајка пуна вјере
као црква, мирно стоји.

Понекада са висине,
уљепша нам отац снове.
Благословом, из ведрине,
заспе мајку и храстове.

ОДУМИРАЊЕ ЈЕСЕНИ

На измаку снаге тужно јесен рида
и већ дане, ноћи влажне срџбе збија.
Увело лишће с мокрих грана скида-
баца у ријеку што се пољем змија.

Пјенуша у бијесу, мртве хуке срџе.
Разуздани вали голе врбе млате.
У сивилу неба црн гавран криче
и кроз фијук вјетра прави суновра-
те.

Хладни се задаси преко њива шире
и згрџају путе у каше од блага.
Оскудна прегршт траве одумире
и лагано сријеш брдима се хвата.

БОР НА ЛИТИЦИ

Над стрмим кањоном врх литице
твоје
у раздање јутра док се магла груша,

ти, стојиш, боре, и шириш гране
своје,
слушајући гргољ рјече док
пјенуша.

У бистрини својој, испод тебе тече,
скупљајући сјенке облака што бро-
де,
разносећи мирис у пурпурно вече
са иглица танких површином воде.

А када ти гране простором забрује,
из жилишта снага сукне у једрине,
дочекајућ' зиме и планинске струје,
ти се рвеш вјешто изнад те дубине.

Годинама тако, снагом моћног цина
стражиш над кањоном гдје се муња
тули,
стасао и стамен, краљ мрких плани-
на,
којег сури орго својим летом грли.
Аћим ТОДОРОВИЋ

О аутору

Аћим Тодоровић је српски књижевник. Пише романе, приче, поезију, есеје, критике.

Рођен је у селу Жеравице 21. септембра, 1965. године општина Хан Пијесак. Основну и средњу школу завршио у Хан Пијеску, а дипломирао на Факултету за пословно индустријски менаџмент у Београду. Радио је у Олову и Хан Пијеску, а од 1992. године живи у Власеници. Регионални Књижевни клуб „Луча“ са сједиштем у Власеници оснива 2011. године и активан је и актуелни предсједник. Исте године утемељује и традиционалне „Лучине књижевне сусрете“. Од 2019. године ради у ЈУ Народна библиотека Власеница. Објавио је пет збирки пјесама, два романа те књигу публицистике и књигу књижевне критике.

Члан је Удружења књижевника Републике Српске и Удружења књижевника Србије

ПЛЕСОВИ ИСПОД КАРПАТА

Човјек мора да има неко мјесто
које му је драго зато што је његово,
и зато што је заштићено, свијет је
пун замки кад си без ослоњца.

Меша Селимовић

ПЛЕС У КЛИСУРИ

Заиграна с таласом Дунава,
Љубим земљу стопалима босим.
За све Претке чије име носим –
Ту ме Сунце срећом обасјава.

Заувек сам у дослуху плесом,
С прадедовским костима и месом,
Кад уберем звезде са висине
У хаљини од сјај-месечине.

Претке чува од зла заборавља
У Клисури, с Њима, плес живота.
У сеоцу крај моћног Дунава,

Око куће древно коло мота:
Загледана у моћне Карпате,
Позивам вас, Преци, да играте!

ПЛЕС ИСПОД КАРПАТА

Тамо где су Преци, одакле је тата,
За обалу драгу срце-чамац вежем.
До Лепенског Вира сећање досеже –
Моја душа извор Вечности захвата.

На тој међи мога болног суноврата
Времена су увек пречанска и тешка,
На обали другој јеца Белобрешка,
Испод обронака високих Карпата.

Док играју сузе испод трепавица,
С друге стране видим Претке и По-
томке,
Таласе што грле девојке и момке,

У води Дунава – огледана лица.
Од давнина Њему дарујемо жртве,
Плешући са Реком, ожалићу мртве.

ПЛЕС НА ГРАНИЦИ СВЕТОВА

Ту, где талас Светове раздваја,
И где све нас дочекују Преци –
Коначиште вечног загрљаја
На који нас испраћају Жреци.

Посестриме Виле коло воде
Са сенкама храстовога леса,
Ту ме чека древно шумор Воде,
И Вир Тамни непролазног плеса.

Кад се стопи душа с Адом Кале,
Када Дунав венама потече,
И све звезде, што су икад сјале,

Обасјају ванвремено вече –
Кад ту пређем размеђе Граница,
Вратићу се опет с јатом птица.

ПЛЕС ЗА РЕЧИ ПРЕДАКА

Из времена давних зовем Претке
С којима ме исти језик спаја.
Повезујем колом прапочетке,
Древном игром свога завичаја.

Заплесаћу с будућим и прошлим,
С Белом Пчелом и са Орлом Белим
–
У коло су наше добродошли
Сви с којима крвне везе делим.

Речи, које спајају нас снажно,
Потомке и рођене одавно,
Да разумем Претке – то је важно,

Древна знања и све староставно.
Заједништво сваку рану лечи.
Наш језик је Дунав – река речи!
Јасна МИЛЕНОВИЋ

О аутору

Јасна Миленовић рођена је 1962.
у Новом Саду. Објавила је збир-
ке песама Оком окована («Стра-
жилово», Ириг, 1987), Град од

уздисаја («Доситеј», Горњи Ми-
лановац, 2014), Плес Лепенског
Вира (Савез Срба у Румунији,
Темишвар, 2017), Вечности бела
крила («Асогла с», Зворник, 2019).
Награђивана је неколико пута на
Фестивалу песника за децу «Бул-
ка» у Црвенки, наградом «Стојан
Степановић» на Вуковим ластари-
ма у Лозници (2012), два пута дру-
гом наградом за духовну поезију
у манастиру Бешеново (2017.
и 2018), наградом «Извор» за
најлепшу песму о завичају (2017),
првом наградом на Дринским
књижевним сусретима у Звор-
нику, 2018. (штампање књиге),
трећом наградом за песму о ви-
ну винарије «Мачков подрум» у
Иригу (2018), наградом Печат
вароши сремскокарловачке за
2018, трећом наградом за најбољу
родољубиву песму у Пожаревцу,
2019, трећом наградом на Вуко-
вим ластарима, Лозница, 2020.
Члан је Удружења књижевника
Србије. Живи у Сремској Каме-
ници.

Прво објављивање

ЛЕПТИР

На ливади цвијеће
Гдје лептир шарени слијеће,
На латице црвених ружа
Гдје се предиван поглед пружа.

Ливада сва у шареном сјају.
Лептири цвијећу мириш дају,
Они, шарени по ливади лете,
Бирајући тако гдје ће да слете.

СВЕМИР

У свемиру лута
Једна велика лопта жута,
Око ње врте се лопте мале,
Оне никада не би стале.

Те лопте су планете,
То треба да зна свако дијете.
Девет има их
И не могу стати
у један стих.

ДЈЕДА

Био један дједа,
Коса му је сиједа,
Он воли дјецу
И држи бијелу тратинчицу.

Дјеца њега много воле,
Он живи крај наше школе.
Дјед има плаве очи
И увијек се пред кућом
Подбочи!

*Соња ОСТИЈИЋ, рођ. 2010.
ОШ „Петар Кочић“, уч. VI г.*

ПРИЈЕДОР

„ПЕСМА СПИРАЛЕ“ У РИНГИШПИЛУ ОПОМЕНА

(Милан ГРОМОВИЋ: „СПИРАЛА“, Бранково коло, Сремски Карловци-Нови Сад)

„Слушај песму спирале/ И вежи се за катарку.“ Ови стихови звуче као опомена, једна од поенти из јединствене структуре прве књиге поезије Милана Громовића, једног од лауреата Стражилова (1920.). У књизи ,по-

чев од симболично-метафоричног наслова „Спирала“, језички знаци ритмом лапидарних стихова развијају цјеловиту умјетничку слику универзалних значења. Сугестивно лирски глас пјесника трага узрочно посљедичне кодо-

ве енигми микро и макро космо-са. По унутрашњем стваралачком налогу , племенитошћу мелодије матерњег језика, пјесник богатством симбола опсервира о збиљи стварности. Стиховима слутње додирује недодирљиво. Експресију поетског ритма нијансира цитатима, стиховима познатих аутора (нпр. И. В. Лалића, М. Настасијевића, Р. Драинца, М. Тешића). Избор цитата по духовно-тематској сродности природно функционише, продубљујући мисаона поља. И као мото, или један и више језичких знакова, цитирани стихови у структури пјесме истичу дубине токова у смјенама људске трагичности. Незаобилазно , у поетском одгонетању изражајно егзистирају симболи из митских и стварних догађаја. Наглашавају неопходност пута откривања свемирских зрна тајни разних ликова, од предбиблијског до новијег у савременом добу . На том фону синхронизују значења из преплета језичких знакова архаичног и компјутерског доба. Сви стилски поступци хармонично кооегзистирају у остваривању јединствене полифоне мелодије поетских слика, широких значења. Сlike еманирају значења о интезитету трагања стазе до љепоте, истине о суштини , изван лажи, ругобе патетике. Пјесник слутти кључеве за могуће и немогуће сазнање, у сталном проналажењу ријечи за хумано споразумијевање из борбе добра и зла. Трага одговоре у укупно 34 пјесме кроз стихове краће и дуже форме, у лирском монологу цјеловите драмске поеме. Стих , не ријетко једна ријеч у цјелини пјесме и књиге синхроно развија значењска поља полифоне мелодије. Фреквентна игра облицима лексема и фонема продубљује

значањске боје. И, кад стихови дјелују херметично отварају се слутњом из ширине питања, наговјештаја. Порукe еманирају асоцијативно богатство, емотивно катарзичне сензације. Доживљаји ритма стихова слутње зраче одгонетке из мисаоних поља. Иновативни поетски језик гонета о узрочно-посљедичним кодовима егзистенцијално есенцијалних облика. Одговори лепезирају из зачућености у личном и универзалном животном рингишпиљу.

Прву поетску књигу „Спирала“ Милан Громовић исписује током десет година, што илуструје изузетну поетику. Обликује врелину личних осјећаја о трагичности људској, о апсурду насиља, уопште. Записује о голготском путу бивших дјечака из поратног и ратног насиља, запитан непосредно испред завичајне фреске распећа. Матерњом мелодијом језика свељубави, пјесник доживљаје и сазнања просијава кроз густо сито ријечи. Крике епских гласова обликује лирски, језиком универзалних порука. Поетске слике, стихови од сведеног броја ријечи пулсирају ритмом из дубине стваралачке душе. Радозналошћу, стваралачком слутњом дотиче сјенке из збиље стазе сазнања. Открива разне стране човјечијег лица, трагајући могуће облике човјекољубља, кроз тајне спирале насиља космичког. Појединачно свака пјесма, цјеловито књига сугерише мелодичним ритмом знаке за додире видљивог и невидљивог кључа са усудно удесног пута човјековог. Лепезирају поруке о неопходности отпора злу, тематској основи књиге кроз мотиве трагичне судбине бивших дјечака, чији погледи нису мртви из ратних сукоба. Егзамплар, стихови: „Други светски рат је/узрочна последица/и последични узрок“ (Будуће успомене ИВЛ). Исклесани стихови, језички знаци као симболи сјаје из таме историјских догађаја. Језички знаци артикулишу о врелини саосјећајности уз истовремену прецизност научног кода. Још, у својим есејима, пјесник је истакао жељу „да пронађе пети зид себе и четврту димензију неба“, (Записи из студентског дома, 2014.). У континуитету, на том путу стиховима залази у сфере оностраног, метафизичког. Сходно ставу М. Настасијевића да нема лирске пјесме ако „бар једним стихом не продре у вансмисао“, Громовић у поезији допире с ове и оне видљиве и невидљиве стране у вансмисао фаризејског људског лица. Примјер је лирски монолог у драмској поеми, од осам посебних наслова, понекад обиљежених римским и арапским бројевима и компјутерским шифрама. Симболично- метафорични наслови осам дијелова хармонизују значења у структури лирске драме о узрочно-посљедичним кодовима људске трагичности. Узвишен, суздржан тон лирског гласа синхронизује у порукама о токовима трагичности. Изражајно функционише различит број пјесама, у првом и осмом по једна пјесма. Под насловом „Пролог у Припрати“, први дио лирски уводи у драмски ток, од предбиблијског дијалога Ирода Антипе и Иродијаде, симбола зла, императива спирања спи-

рале пергамента, продужетка безглавог читања спиралина. Од предбиблијског дијалога обезглављеност изражава пјесма „Испред фреске страшног суда у цркви Каони (Delte)“. Артикулише обезглављеност од предбиблијског до савременог доба, у документовано аутентичном простору. Опомиње о нестајању хуманности, ескалацији разноликог насиља, лажи, а јесте и није свештенички глас који зове у Наос. У светилишту, храму живота појединачног и општег царује космичка порочност. О вјечности зла лирска поема посебном поентом опомиње у осмом дијелу „Послеподневни епиграф“, пјесмом: „Патетика авиона 2431999“. Поетски отпор насиљу упозорава о густини магле на усудно-удесном путу, о тајним спиралама ескалације насиља из предбиблијског до овог трену. Громовићева изузетна поетска експресија огледа се у сваком детаљу, почевши од посвете књиге: „Бившем дечаку и Милутину са Крфа“.

Ружица КОМАР

ПОЧАСТ ЋИРИЛИЦИ

Почасти велике, ту су испред нас,
Велики хвалоспјев и добар глас,
Одзвања далеко, преко свих врхова,
Исписана су читко, ћирилична слова.

Наша слова нико укинути неће,
За нас туђе, не може бити веће,
Свачије поштујемо, то сви знају,
По пријатељству, нас добро познају.

Ћирилично писмо, нама шири плућа,
Радује и ђака, у првој школици,
Нек се зна шта смо, знања, зором зорили,
Кроз вијекове се, за ћирилицу борили.

Пишем ти писмо, мајко моја мила,
Ћирилицом читком, срећна ми била,
Нек блистају слова, од памтивјијека,
Нек нас подсећају, на знаног човјека.

Ћирило и Методије,
Вук и Доситеј,
И још би могло, да се набраја,
Колико је заслужних, што нас ћирилица спаја.

Својим великанима, много дугујемо,
Са оловком у руци, другујемо,
И свако је слово, дио историје наше,
Застава, исписана ћирилицом,
У рукама, јунака наше!

То је то, шта више да пишем,
Срце за ћирилицу, куца и дише,
Сложит ће се са мном, многа, моја браћа,
Ћирилица се скупо, кроз вијекове плаћа.

Зато чувајмо и сваки мостић на ријечи,
Чувајмо сваку, своју лијепу ријеч,
Не узимајмо туђе, што нам уши пара,
Да се на штету свога, нико не додворава.

Марија БЕБИЋ

НЕСТВАРНО ПУТОВАЊЕ ЈЕДНОГ УЧИТЕЉА

Да ли зато што је све чешће почео да болова, или, што је био свестан да му се животна сенка сасвим издужила, тек код остарелог учитеља Михаила често се јављала жеља, да обиђе село у којем је започео своје учитељевање.

Почело је у сан да му долази, то мало село Трнавци, подно Јастрепца. Куће раштркане по брежуљцима и удољама, људи питоми, поштени, забављени својом муком и оскудицом, каква је била у тим, поратним, годинама.

Сељани га поштовали, следили његове идеје за побољшање квалитета живота. Девојке се одазивале на алфabetски течај, који је организовала учитељица Стана, његова супруга. Нарочито су му били захвални, што их је саветовао, да своју љутњу, о принудном откупу, не исказују гласно, јер су, због тога, многи виђени домаћини, из суседних села, завршили на Голом отоку.

Његова је заслуга, што је својим дописом, Министарству просвете, успео да убеди одговорне руководиоце, да је Трнавцима неопходна нова школа. Кућа Обрада Трифуновића већ је претесна за ђаке, чији се број повећавао сваке године.

Заваљен у фотељи испред телевизора, стари учитељ размишљао је: да ли, поред толико обавеза које имају његови синови, треба још да им натовари своја размишљања и жеље. Како би они то протумачили; докном пензионеру се прохтело да иде у село, у коме је започео своје учитељске дане? Иако досад нису имали неслагања, осим ситних размирица, он одлучи, да, ипак, сачека мало, па да изокола, поме-

не тај свој наум, да види, како ће они реаговати.

Да ли, тамо има иког живог од сељана, ондашњих ђачких родитеља? Да ли ме се сећају?

Шта ли ради Миломир Филиповић, с којим сам, недељом, одлазио у лов на зечева, по јастрепачким брдима?

Дуго су ми трајале чарапе, исплетене од небојене вуне, са ранфлом „рибља кост“, које ми је поклонила Даринка Миломирова, кад сам, једне вечери, враћајући се из лова, свратио у њихову кућу.

Па Живојин Рајичић, који је, по дубоком снегу, из планине, на санкама, довезао велику јелу, коју су ђаци, са радошћу, китили, скромним накитом, за Нову 1954. годину.

Па Радослав Перић, који је, сваког јутра, по свом синну, слао багремове семенке, у кутији од шибице, јер сам ја, на родитељском састанку, рекао, да ћу посадити багремове око школског дворишта. А кад смо их садили, без позива је дошао, копао бразде и подучавао ђаке како да то раде.

Па отац троје ђака Глишића, Драгољуб, који је учитељици поклонио три пиргаве кокошке, и сам, од својих дасака направио кокошарник. Нико од њих, није ни помишљао, да, због те услуге, треба да им деца имају боље оцене. Напротив, сви су захтевали да будем строг, и да их кажњавам прутом по испруженим длановима, што је тада било дозвољено.

Учитељ Михаило замисли се. Где ли су, данас, ти моји ђаци? И они су већ стари људи. Знао да је Миленко Глигоријевић, најбољи зналац рачуна, у Америци. Професор је на једном угледном

универзитету. А остали? Драгиша Симоновић је директор Опште болнице у Прокупљу. Петар Живковић провео је радни век у Немачкој. То ми је рекао кад смо се срели, случајно, на улици, овде у Нишу.

У лепом сећању носим то село.

У пролеће, кад се расцветају шљиваци, а ливаде се прошарају белим радама и жутиим маслацима, кад се све покрене, оживи, кад се чује бруј пчела, а небо модро и високо – село личи на велики, бели балон, кога, с околних брда, повија развигорац.

А кад стигне зрела јесен, набрекла од рода, тад забрани и околне шумарице, с дреновима по крајевима, добију златномрку боју.

Виногради шушкарају својим тамнољубичастим листовима, испод којих вире зрели, слатки гроздови. Моји ђаци, тада, чегртаљкама, растерују насртљиве чворке, који, у јатима, слећу на винограде.

Кад нам се родило дете, сељанке су учитељици доносиле понуде; млади сир, кувано млеко, врућ хлеб из црепуље. Било је и правих *бабина*, с погачом и печеним пилетом. Желеле су, те жене, да јој се нађу, уместо мајке и свекрве.

Мене је, та њихова доброта подсећала на детињство, на мајку, на родно село.

Чинило ми се, да, док гледам њихове жуљевите, огрубеле шаке са искривљеним прстима, видим руке моје мајке. И начин, како су везивале своје мараме, и рангле на њиховим џемперима – биле су исте као оне какве су носиле жене у мом селу.

Сети се, како му је мајка ложила бубњару, у вајату, за време

зимског распуста, док је он учио школско градиво. Говорила је: „Само ти учи, да се избавиш из ове сељачке муке, да не гледаш у небо да ли ће град да уништи наш труд – да будеш господин, увек лепо обучен, чист и уредан“.

Михаилово пепељаво лице обли блага сета.

Неке девојчице постале су учитељице, на шта је покојна Стана била веома поносна. Оне су јој причале, да су желеле да буду као она, па, ако родитељи одлуче да их даље школују, оне ће ићи у Учитељску школу. Она им је била узор у много чему; памтине су њене хаљине, обућу, косу, осмех, доброту.

Нагрнуше давнашње слике, као из неког другог живота – кад је спремао приредбе за празнике, Дан Републике 29. новембар и Нову годину.

Сељани су, уз помоћ школског послужитеља, од дасака направили бину а жене донеле најлепше ћилиме, да буду позоришне заведе.

Деца су рецитовала научене декламације: о Титу, партизанској борби, домовини, социјалистичком напретку.

Био је обичај да, кад се заврше часови и ђаци пођу кућама, да се построје у две врсте – једна врста за доњи део села, друга за горњи. Онда *редар*, који је стајао испред колоне, с песницом на десној слепоочници, узвикне: „за домовину, с Титом, а остали викну „напред“.

Онда полазе.

Ишли смо и на прела.

Стана је плела џемпериће, шалове, рукавице, за нашу децу. Певала је са својим девојкама, анализирала књижевна дела.

Ја сам им читао јуначке народне песме из Антологије Војислава Ђурића, издање Српске Књижевне задруге. Многе су жене плакале над судбином младе Гојковице.

Михајло стаде уз прозор. Загледа се у парк испред солитера.

Сунце је просијавало кроз крошње дрвећа, па су оне личиле на ужарене буктиње, које су се златиле на ниском сунцу. Зејтињаво лишће разгранатог платана, величине раширеног длана, у средини парка, опало је и претварало се у чађави шушкор, који је ветар котрљао по пожутелој трави.

Ветар је повијао срцасто лишће високе брезе, распаљивао његов жар, откривао бело корну пут глатког стабла.

Михаило се врати у фотељу.

Пажњу му привукоше слике неког опустелог села. Зурио је у њих, занет својим мислима. Ређале су се куће са поломљеним прозорима до којих је стигло високо, бело трње. Искривљене, натруле тараве, зарасле у коприве, сведоче, да су оне некад биле ограда око авлије.

Пут се једва препознавао. По средини прекрила га ђубаста трава, а по крајевима се раширило нарогушено трње. Сведен је на ширину путање.

Камера је пратила сеоски пут и куће поред њега. Михајлу се учини, да те куће, однекуд, познаје. Крупно трепну и усправи се у фотељи. И мостић од дрвених облица учини му се познат. Исти такав је он, са својим сељанима, направио на месту где је поток пресецао пут.

Помисли, како су, у то време, такви мостићи прављени по свим селима.

Али, кад камера показа сеоску школу у облику слова „Г“, беле боје, са зарђалим катанцем на двокрилним вратима, тамноплаве боје, Михајлу срце залупа.

Буљио је у екран раширеним зеницама истежући врат. Уста почеше да му се суше а у грудима залупа.

Па, то је његова школа.

У делу школе, у којем је био њихов стан, према главном путу, сада стоје метална врата, вероватно за сеоску продавницу. И на њима је био катанац.

Тада обрати пажњу на речи репортера: Трнавци су прво село у Топлици, које је потпуно угашено.

Михаило устаде и поче нервозно да шета по соби.

Догађало му се, много пута, да, кад помисли на некога, он га, вероватно, призове мислима, па се он јави телефоном, или га, чак, сретне на улици.

Тако се, и овога пута, догодило. Мислио је да још једном оде у Трнавце и види школу у којој је започео радни век – а школа је дошла њему.

Његово путовање, завршило се.

Испричаће синовима овај, невероватан, доживљај.

Љубица СТЕВАНОВИЋ

О аутору

Љубица Стевановић рођена је 1947. године у Здравинју, код Прокупља. Основну школу учила је у родном селу, осмогодишњу у Великој Плани (Топличкој) а средњу Техничку – машинског смера завршила је у Крушевцу. Радила је у предузећу „Милоје Закић“ у Крушевцу до 1970. године, када прелази у Београд и ради у Генералштабу, као цивилно лице, све до пензионисања 2001 године.

Објавила је следеће књиге: *Познати иницијали*, приче, Партион, Београд, 1998, 1999, 2007; *Два сокола*, приче, Партион, Београд, 2001, 2006; *Расушена фрула*, роман, Партион, Београд, 2003, 2004, 2013; *Нанизане оскоруше*, приче, Партион, Београд, 2005, 2009; *Спасилац*, роман, Партион, Београд, 2007; *Два корака до оца*, новела, Партион, Београд, 2009; *Криви запис*, роман, Партион, Београд, 2011; *Дудово буре*, новела, Партион, Београд, 2014; *Дужници*, новела, Партион, Београд, 2016; *Ђулијанин ђердан*, роман, Српска књижевна задруга, Београд, 2019; *Ајдановачка чесма*, кратки роман, Српска књижевна задруга, Београд, 2021.

Члан је Удружења књижевника Србије. Живи у Београду.

Биоенергија

ТЕХНИКОМ ПРАВИЛНОГ ДИСАЊА ДО ЗДРАВЉА

Правилним дисањем и медитацијом бржи је опоравак од болести. Код пацијената са тежом клиничком сликом, увијек ми је било најбитније и што је могуће најбрже успоставити психичку стабилност код обојелог, а самим тим створили би се услови за бржи опоравак.

За све неправилности које су се испољавале, како на енергетској разини, тако и на физичком тијелу, пацијенти би сматрали стрес за главног узрочника.

Жалили би се да су лоше расположени, да су неиспавани, да су уморни, да им се не може помоћи...

Код првих контаката са пацијентом, увијек бих настојао да примјеним концепт менталне преобразбе, а што значи, да негативне мисли замјени позитивним. Код тих пацијената дошло би до самопоуздања и лакше би савладали болест, а енергија (животна сила) брже би се обновила.

Све негативне мисли су посљедица фрустрација жеља и страхова. Човјека цијели живот програмирају околина и људи

око њега, тако да није увијек све идеално, наравно долази и до проблема. Релативно мали број пацијената у веома кратком временском периоду послје биоенергетског третмана, а код којих је ојачало самопоуздање, направи искорак у правцу елиминације узрочника њиховог лошег здравственог стања.

Да би се човјек осјећао добро и здраво, неопходно је да опажа себе и простор око себе, да на вријеме препозна све оно што га угрожава, као и потенцијалне факторе који би довели до болести.

Особе из скупине високог сензибилитета веома брзо би детектовали појаве које би угрозили њихово здравље, па самим тим су у повољнијем положају у односу на остале који то нису.

За квалитетан и дуг живот неопходан је боравак у здравој средини, тамо гдје нема геопатогених зрачења подземних вода, као и техничког фактора зрачења.

По могућности увести редован режим исхране органском хра-

ном, често медитирати и практиковати вјежбе правилног дисања.

Све ово што сам поменуо, био би велики допринос код постизања равнотеже менталног и физичког стања, како код болесних, тако и код назовимо здравих људи.

Правилном дисању Кинези придају велики значај, а дисањем само на уста, сматрају да се крши један од природних закона, јер се ствара подложно тло за развој болести.

Дисањем кроз нос, ваздух се прочишћава и прилагођава потребној температури и то је правилан начин дисања.

Ако створимо навике правилног дисања, засигурно ћемо бити изложени мањем ризику од обољевања.

Промјеном животног стила на боље, одбацивањем стреса као главног узрочника савременог начина живота, изградићемо бедем одбрамбених снага нашег организма.

Биоенергетичар
Вито БОЈКОВАЦ

ДА РАДОСТИ КОЛО МОСТИ

Без ограда и без међа
Нико никог где не врјеђа
Радосно се коло вије
Весели се осмјех смије

Двије секе мало веће
У колу су пуном среће
Лјево десно на све стране
Да им јутро зором сване

Мало мање секе двије
У игри их сунце грије
Док им срца љубав зборе
Корак личи на изворе

Двије маце заигране
Све у цвјећу завејане
Покрет сваки њихов прате
Да и оне срећу схвате

А на небу баш високо
И будно их прати око
Поздравља их мила птица
Сунцу драга мезимица

Коло коло у радости
Да љубави наше мости
Коло коло нек се креће
Изаткано сво од среће

СВА ОД СРЦА ТЕТОВАЖА

Стабло витко и високо
Сво на вазну кућну личи
Са неба га гледа соко
Док из рупе мишић цичи

На њему је много листа
Који личе и на цвјеће
Изброји га ноћу глиста
А по дану сова неће

Неизбјежне ту су птице
Разноразних бројних боја
Свађају се и кртице
Чија ли је птица која

И док сунце грије драго
Мало телце на ливади
Чува мајка своје благо
Погледом га њежним глади
Да се не би изгубио
У весељу све природе
С вуком мрким изљубио
На извору чисте воде

Зато му је дала мајка
Знају дјеца сви то кажу
И није то није бајка
Сву од срца тетоважу
Па га по њој препознаје
Док поздраве сунцу даје
Да га види да га чује
Док му срца сва дарује

ЊЕН ЧУПЕРАК ЊЕЖНО ПЛАВИ ПЕТ ГОДИНА ДАНАС СЛАВИ

А на столу славска свјећа
Да на радост увјек сјећа
И домаћи хљеб нам врући
Да мир годи сложној кући

И шољица топлог чаја
Коју чека дјечја граја
Да их мази да их грије
Док га с медом дјете пије

И колачић слатко сласни
Мајчин дар нам сав прекрасни
Дивно срце код облака
Подарила њена бака

И у извор чистој води
Цвјетак срећа да им броди
Мило сунце док поздравља
Да је кућа пуна здравља

Што видјела код свог дједа
Све сликама слатко преда
Да нас вјетар не одува
Да Бог драги све нас чува

У Кафиној милој глави
Нова слика да се јави
Њен чуперак њежно плави
Пет година данас слави
(Из књиге: "Засањана с бојицом у
руци")

Милорад Мишо ЂУРЂЕВИЋ
Илустрације, унука:
Катарина КРСТОВИЋ

Сјећање на Јусуфа Бегића

СРПСКИМ ЈЕЗИКОМ И ПИСМОМ О БОСНИ

(Уз четрдесетогодишњицу објављивања једне књиге)

Јусуф Бегић, рођен је на први дан пролећа 1944, у Бијељини. Младост проводи у плодној равници Семберије, као једино мушко дете у многочланој породици чија „глава“ беше отац – земљорадник. Сlike живота и рада на њиви, жуљевитих руку, зноја, дозрелих плодова и Мајке урезаће му се у памћење и отуда ће у његовим стиховима провејавати солидарност са радницима и елеменат социјалног.

Из бројних разговора, сећам се да ми поверава како 1962, напушта завичај, житницу Семберију, и наставља образовање. Као студент Педагошке академије, Универзитета у Тузли, коју отвара чувени писац и револуционар Родољуб Чолаковић.

Пише песме. Његов таленат примећује рођени Власеничанин, наш познати књижевник Дервиш Сушић, коме „Партија“ поверава одговорну функцију директора библиотеке у доминантно радничкој средини - општини Тузла. Добија прво запослење библиотечког радника, које носи попут свога крст до смрти, али се, уједно, и „везује“, оснивајући прву, додуше, „климаву“ брачну заједницу, без деце, која доживљава бродолом!

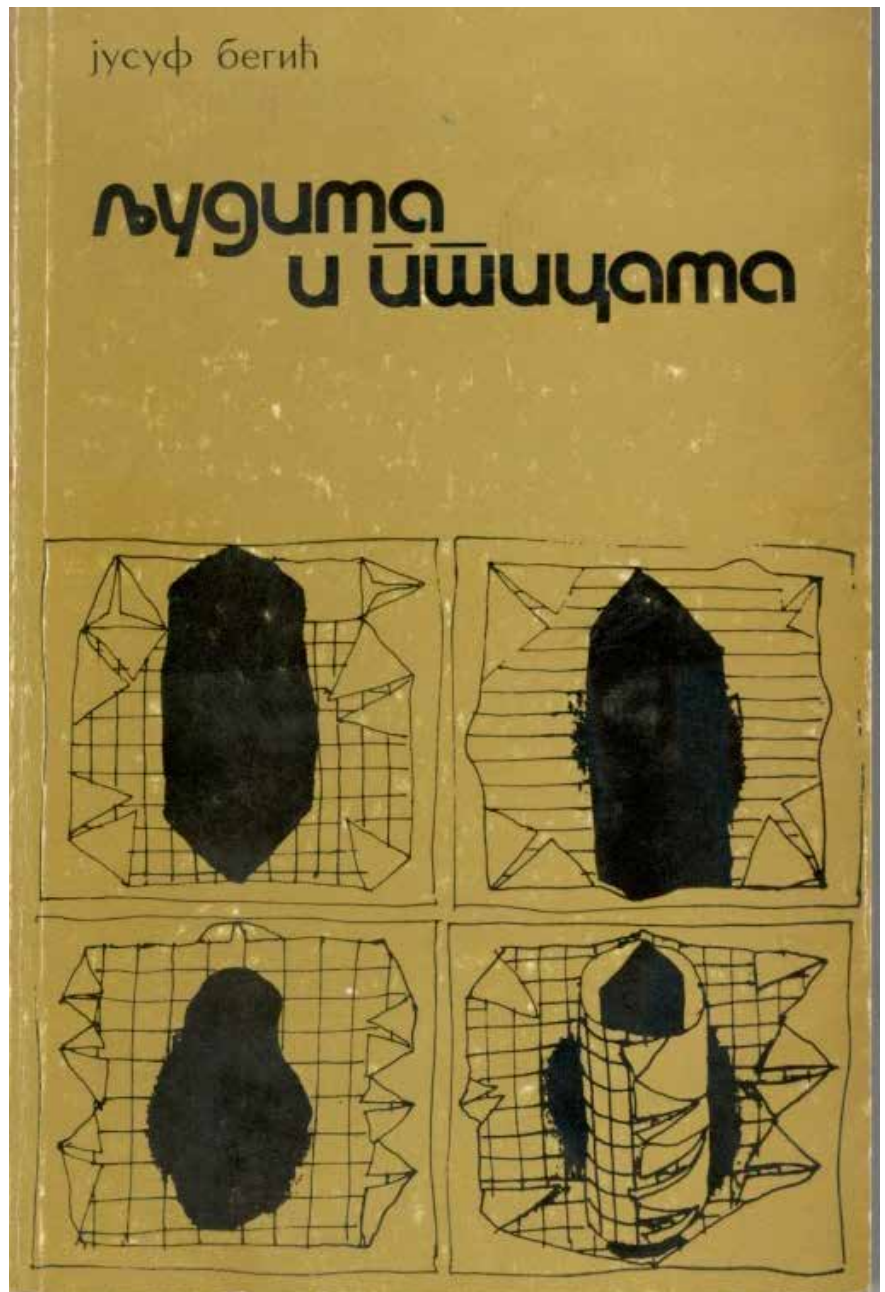
1980. године, отварањем Дома културе „Буро Пуцар Стари“ у Лукавцу, Јусуф Бегић, благодарећи Одлуци моћника из села Пурачић и тадашњег секретара „Партије“ Хукић Исмета, прелази радити у нове просторије библиотеке као „надподобни“ руководилац. Већ у другом браку добија три сина: Алана, Азура и Хариса, који му доносе смирај. Добија стан,

чиме решава егзистенцију, након подстанарских патњи код самовољних газди и учесталих сељакања, пријава Милицији због пијанчења и насиља у браку...

Знатно афирмисани аутор с објављеним првенцем „Непријатељства с временом“ („Свјетлост“, Сарајево, СР БиХ,

СФРЈ; 1974), на основу своје поеме „Босна“, сада захваљујући нашем академику и књижевнику Младену Ољачи, улази у часно друштво одабраних писаца – Удружење књижевника СР Босне и Херцеговине! На тај начин му се отварају сва врата и његова књижевна каријера иде узлазном путањом...

Исте године: 1980, угледна издавачка кућа „ГЛАС“, Бања Лука,

објављује му другу књигу поезије „Људима и птицама“. Рецензенти су тадашњи магистар Шпиро Матијевић, професор сх језика и књижевности у ЕМХШЦ Лукавац, те др Зорица Турјачанин, професорка Педагошке академије Универзитета у Бања Луци! Тираж од хиљаду примерака је распродат у, релативно, кратком року и песник Јусуф Бегић од хонорара купује ново одело од кангара са краватом и белом кошуљом (у коме ће га сахранити, јер је „Исламска декларација“ почела од БиХ стварати – цамахирију!).

„Пјесников односа према појавном свијету је обојен изразитим лирским патхосом, чије извориште је осјећање. У суштини, пјесник свијет доживљава као манифестирање тајни и малих чуда. Хуманизирање тематике је битна особина ових пјесничких текстова. У том смислу, кључну ознаку пјесама чине суптилни, продуховљени елементи интима“, истиче његов први рецензент – професор, мр Шпиро Матијевић.

Долази прљави, братоубилачки рат и на простор бивше југославенске републике Босне и Херцеговине. Јусуф Бегић доноси кобну одлуку да остане у Лукавцу, у свом стану са породицом. Првенца Алана, малолетника, наговарају да пије таблете које доносише хоџе из Турске, с алкохолом, након чега се дете шлагира и остаје непокретно пола године... Другог сина Азура, који се затекао у препирању - ко је први започео рат са избеглицом, избо је ножем, дошљак и дете завршава у болници. Од последица те трагедије која се надвила на породицу, Јусуф Бегић добија дијабетес мелитус тип 1.

Глад траје и Јусуф Бегић, присиљен, сарађује са Културним друштвом Муслимана „Препоход“ у Лукавцу, на чије чело долази хаџи - кадија Муминхоџић еф. Рецеп! (Син овог верског службеника – Муминхоџић Касим, ванредно завршава Медицински факултет у Београду, због изјављених очекивања да ће би-

ти примљен у чланство Централнога комитета Савеза комуниста СР Босне и Херцеговине, постаје, преко ноћи први, ратни председник Општинског одбора Странке Демократске акције у Тузли!)

Бегић Јусуфу – исламска инквизиција проналази грехове у стиху из поеме „Босна“: „... пуна опанчина, тјелесина, свињског пира и проје...“! „Пију му крв на сламку“ зато што је књига „Људима и птицама“, штампана – ћирилицом! Денунцирају га да за доручак једе јаја са свињетином, те по цео дан пије шљивовицу!? Кулминација „уједања“ беше у његовом избору фонеме „ј“ уместо „х“ у речи проха, с обзиром да бошњачине тако „егленишу“, па и то не „бегенишу“.... Хоће га, силом, натерати да се разведе и ожени се „замотаним ханумама“ - избеглицама, јер по Шеријату Муслиман може имати 5 жена, колико шеријатски судија сматра да треба и жели венчати. Али, одбијају му дати „пакет“ са намирницама како би прехранио гладна уста породице. Прљаве уцене „сламају“ песника.

Иако на читуљи – рахметли постеру, пише „умро“, све указује да су зулумћари Јусуфа Бегића, одмах после завршеног рата у постДејтонској Босни и Херцеговини – убили! Чудио се вести о мухаџиру из Добоја, кога часна српска војска беше пустила да изађе живе главе на раменима, који се усудио подигнути руку на његовога кућног пријатеља и колегу по перу др Шпиру Матијевића, професора Педагошке академије – Филозофскога факултета Универзитета у Тузли, 29. марта, 1993. године. (С обзиром да сам долазио код њега у библиотеку и често га сусретао у Лукавцу, сазнао сам да Бегић Јусуфа раздире бол и туга, више за убијеним пријатељем на Правди Бога и дилетантски површном истрагом, него за страдањем властите деце, оба сина.)

Јусуфа Бегића, за разлику од Мусе Ђазима Ђатића, Мујкић Авде и проф. др Шпире Матијевића, сахрањују по исламско – мусли-

манским адетима, са џеназом и хоџом на челу, на мезарју општине Лукавац. Премда беше члан предратног Удружења књижевника СР Босне и Херцеговине, које након рата добија назив Друштво писаца у БиХ, парадоксално је, али нико му не долази на последњи испраћај и не изјављује речи: халала!? Највећа срећа и радост је да су му се деца лепо снашла, као и да је на моју иницијативу Јавна установа Јавна библиотека Лукавац почела обележавати пригодном манифестацијом – његову смрт, у месецу мају, иако је страхан отпор долазио од Усташе Сакић Михада, из с. Пурачић, предратног „хамала“ једне фирме и касније преседника ОК ССО Лукавац, а после рата члана ЛДС-е и Странке за БиХ.

2020. године се навршава четрдесет година од објављивања друге књиге поезије: „Људима и птицама“, Бегић Јусуфа, где постоји очевидно сведочанство о сарадњи ових, изузетних интелектуалаца, које се дуго крије под фини босански ћилим. Узалуд се покушава сакрити ова сјајна књига која потврђује мисао нашег Вука Стефановића Караџића: „о Србима Мухаммеданског Закона“, превЕреним и превАреним, односно да је и Јусуф Бегић писао српским језиком и писмом о – Босни, без обзира на последице...

Сенахид НЕЗИРОВИЋ

Етика, бизнис и руковођење (1)

ИЗАЗОВ НОВОГ ДОБА

Деонтолошке теорије су оне које граде своје судове према поступцима неvezано од посљедица које поступак изазива

Етика заједно са естетиком спада у заједничку област филозофије која се назива аксиологија или теорија вриједности. Она се бави изучавањем морала и појмовима доброг и исправног. Свака етичка теорија садржи бар двије компоненте - теорије: ону која одређује шта је добро или вриједно и она која одређује шта је исправно. За добро, етичка теорија може узети било коју вриједност (или више вриједности) за коју се залаже (нпр. љубав, мир у свијету, слободна неутрална енциклопедија доступна свима), а разлоге за избор одређених вриједности скоро увијек аргументује на неки начин. Прихватање неке или неких одређених вриједности за “добре” још не обезбјеђује једнозначно суђење при избору исправних поступака. Једна етичка теорија може за добро прогласити нпр. личну слободу, а да и даље није у свим ситуацијама јасно како треба поступати. Зато је потребан други дио етичких теорија - који одређује исправно. Замислимо сад ситуацију у којој би се нека политичка групација, политичка странка залагала за смањење степена слободе. Поставља се питање, да ли, у складу са поштовањем личне слободе треба тој групацији допустити да не сметано ради што може довести до њеног избора на власт, што би довело заправо до сузбијања личних слобода, или у складу са унапређивањем личне слободе треба забранити рад такве групације због непожељних

посљедица које у противном могу искрснути, иако забраном рада те групације кршимо право њених чланова на слободно изражавање, као облик личне слободе. Овђе ступа на сцену одређење исправног које одговара на питање како појединац или група треба да поступи када реагују на добро тј. вриједно. Различите су теорије о етици. Без претензије да их у потпуности образложимо указат ћемо само на неке од њих.

Деонтолошке теорије су оне које граде своје судове према поступцима неvezано од посљедица које поступак изазива. По њима, најбитније је поштовање вриједности. На примјер, ако за добро узмемо неприкосновеност људског живота онда би суд некога ко слиједи одређену деонтолошку теорију могао да буде: “Није исправно убити једног човјека да би се спасило хиљаду других, јер ни под којим околностима није исправно убити човјека.

Консеквенцијалистичке теорије оцјењују исправност конкретног поступка према посљедицама које би тај поступак изазвао у датим околностима (без обзира на исправност тог поступка извађеног из контекста). По њима је најбитније унапређивање вриједности. На примјер ако за добро узмемо благостање људи онда би суд некога ко слиједи одређену консеквенцијалистичку теорију могао да буде: “Исправно је годинама ставити на муке хиљаде људи ако је вјероватно

да ће то довести до благостања милијарди других људи.”

Теорије врлине потичу из античког периода и то првенствено од Платона и Аристотела. Оне процјењују исправност поступка у односу на самог радника.

Теорије права су заступљене у модерном праву, на примјер “Свако дијете има право на образовање.” У оваквим теоријама настају разни проблеми, између осталих, да ли постоји хијерархија права, да ли неко има дужност и/или право да штити туђа права, да ли и која права се смију ускратити ономе ко крши туђа права итд.

Етика, морал и бизнис

У данашње пословном свијету постоје двије врсте организација. Једне се оглушују на промјене које се око њих дешавају и не реагују на њих, настављајући да раде на стари начин. Такве организације, поред тога што су окружене спољашњом, врло су често оптерећене И унутрашњом конкуренцијом између појединаца, ођељења или сектора, борбом за прераспођелу ресурса унутар компаније и лошим међуљудским односима. Таква унутрашња конкуренција, коју неки менаџери (сматрајући је додатним мотивом за заполене) погрешно сматрају корисном, расипа корпоративну енергију, доводи до нерационалног коришћења ресурса, повећава трошкове, смањује конкурентску предност компаније и лоше утиче на пословни морал свих запослених и атмосферу у компанији. Менаџери “традиционалисти” који се по правилу налазе на челу оваквих организација не вјерују својим

радницима и сматрају их необразованим и незаинтересованим, и ослањајући се на превазиђене менаџерске концепте често у њима виде супарнике или чак противнике. Реакција запослених је да они не осјећају организацију као своју, сматрајући је отуђеном и нехуманом. Одлуке у оваквим организацијама се доносе у једном центру, а обавеза свих запослених је да одлуке и наредбе беспоговорно спроводе. Чак и када се одлуке доносе колективно, до њих се долази простим гласањем, гђе 51 посто чланова групе доноси пуноважну одлуку са образложењем да имају већину, кворум. На овакве менаџере је вјероватно мислио писац и консултант Хенру Минтзберг када је рекао: ”Менаџери се суочавају са реалном опасношћу да постану главна препрека протока одлука и информација у организацији”.

Други тип организација у промјене иде ”отворених очију”, настојећи да препозна свјетска економска кретања и да им се прилагоди. Претварање сложених и гломазних организација у мање и оперативније, децентрализирана, убрзано коришћење нових технологија, све већа афирмација ”радника знања” и стално ”обогаћивање” њихових послова, потреба за стварањем мултидисциплинарних и специјализованих тимова и примјена концепта потпуног управљања квалитетом (TQM) у свим сегментима посла представљају само дио изазова сак ојима се храбро суочавају ове организације. Овакви пословни трендови који карактеришу глобално тржиште и који стидљиво куцају на наша врата, па и врата БиХ, довели су до слома традиционалног начина руковођења заснованог на строгој хијерархији, издавању наредби и израженој контролној функцији. Доношење свих одлука од стране првог човјека организације замјењује нови ко-

лективни начин доношења одлука - консензус, а примарна улога менаџера више није да сам доноси све одлуке већ да делегира одговорност и овлашћења другим компетентним и способним људима унутар компаније, који одлично знају свој посао и који су најближи мјесту на коме је проблем настао.

Како менаџмента нема без пословних одлука, начин на који се те одлуке доносе је за сваку организацију од суштинског и далекосежног значаја. Консензус, као стратешко опредељење модерних организација се може дефинисати као стање међусобне сагласности свих чланова групе до кога се дошло стриктним поштовањем одређене процедуре и пажљивом и свестраном анализом свих питања, дилема легитимних захтјева учесника, а све у циљу доношења најбоље могуће одлуке. Неки менаџери имају отпор према консензу су као начину доношења одлука јер сматрају да је то спор процес којизахтјева превише времена или зато што мисле да су одлуке које доносе појединци боље од оних које доноси група људи. Неспорно је да одлучивање путем консензуса дуже траје јер више људи треба да се усагласи И сложи око неког приједлога, али то опет не значи

да трајепредуго. Ови менаџери нису управу И зато што не узимају у обзир да се вријеме којесе ”изгуби” (или боље рећи инвестира) да би се дошло до консензуса вишеструко врати кроз бржу И ефикаснију имплементацију онога што једоговорено. Они заборављају да је доношење одлуке само први корак, док други корак представља њена примјена. Како ће се примјенити одлука за коју запослени нису питани, коју не прихватају као своју, коју не разумију, за коју мисле или осјећају да је уперена против њихових интереса и која због свега тога код њих наилази на велике отпоре - не треба посебно елаборирати. Истраживања такође показују да су одлуке у чијем је доношењу учествовало више људи знатно квалитетније од оних које доносе појединци, јер „колективни” ум (Хегел) доноси више различитих и креативних гледишта и рјешења. Такође је важно да у процесу доношења одлуке учествују и они појединци који ће учествовати у њеној примјени, јер они најбоље знају, разумију и предвиђају проблеме који могу настати у фази имплементације. У крајњем случају, отпор према консензусу се заснива на страху од промјена и непознатог. Мало је

менаџера упознато или има искуства са процесом консензуса, који је у знатној мјери другачији од традиционалних приступа у менаџменту. Ипак, важно је да ви и ваша организација разумијете значај консензуса и да почнете да примјењујете овај начин доношења одлука, јер у пословном амбијенту у коме опасности вребају са свих страна, будућност имају они који су способни да максимално искористе своје унутрашње потенцијале и доносе најбоље могуће одлуке, а то је могуће само кроз развијене међуљудске односе и кроз консензус као најбољи заједнички начин доношења одлука.

Опције групи на крају времена

Када вријеме предвиђено за доношење одлуке почне да истиче, групи стоји на располагању неколико опција:

Предлагач може да затражи још времена за расправу тако што би се вријеме одузело од других тачака дневног реда или тако што би се састанак продужио. Овај захтјев ће се прихватити једино у

случају да се сви присутни са њим сагласе.

Предлагач може да повуче својприједлог и омогући групи да настави сарадом.

Учесник који је истакао приговор може одлучити да га повуче и на тај начин омогући “пролаз” основног приједлога.

Учесници састанка могу дизањем руку да покажу свој став о приједлогу или приговору. Уколико само неколико чланова подржава приједлог то може бити знак предлагачу да гаповуче, а уколико је само неколико гласова за усвајање приговора, то је сигнал да се приговор повуче.

Група може да одлучи да се формира мања радна група која ће представити нови приједлог, а ако је проблем техничке, а не суштинске природе може се делегирати радној групи дадонесе коначну одлуку.

Уколико постоји изразита нетрпељивост унутар групе поједини чланови могу да одлуче да се повуку из њеног рада, а могуће је и да група искључи из даљег рада чланове чија деструктивност угрожава рад и циљеве читаве групе.

Када је неопходно да се донесе одлука, а исцрпљене су све могућности за сарадњу, група може одлучити да се коначна одлука донесе гласањем. Консензус као начин доношења одлука је установљен како би се избјегла “тиранија већине”, али се, с друге стране, не смије допустити “тиранија мањине”. Ипак, пожељно је да се у овом случају одлука донесе квалификованом већином (66-90 посто). На крају сваког састанка учесници треба да изврше процјену и анализу његовог тока (не и садржаја) и начина учешћа чланова групе како би се извукли корисни закључци и побољшао рад будућих састанака. Прије закључења састанка и док су још увијек на окупу, учесници се договарају о термину и мјесту одржавања наредног састанка. Из наше позиције, позиције у БиХу суштини несређених и још увјек хаотичних односа и организација ова јпроцес може изгледати превише компликован, формалан и захтјеван. И заиста, овај начин доношења одлука подразумјева нову филозофију менаџмента И један нов, прогрес И вани демократски приступ рјешавању свих отворених питања у организацији. Ипак, када постоје добри темељи, разумијевање између људи, када се его стави у други план а квалитетна припрема И добри приједлози упрви, процес доласка до консензуса тече брзо И глатко, много брже него што то изгледа на први поглед. Коначно, овакав приступ не може да успије уколико не добије подршку врха компаније И уколико у њеном врху одлуке не почну да се доносе консензусом. Да би се то остварило, први корак морају да направе они менаџери у чијим се рукама тренутно налази апсолутна власт. (Наставак у наредном броју)

*Проф.др Душко ВЕЈНОВИЋ, редовни професор Универзитета у Бањој Луци
Проф.др Владимир СТОЈАНОВИЋ, редовни професор Универзитета модерних знаности ЦКМ у Мостару*

Певање, надање и трагање

ЕЛЕГИЈА БРАТУ

Тврдо спавај док рат пламти,
ако се пробудиш,
неки ће ти пушку дати,
нећеш хтети, ни желети,
после ћеш се у бол клети.
Када метак тамо оде,
од тамо се други врати,
веруј мени, јер знам јадно,
јер знам гадно,
жалосно је,
од где ко је, о где да је,
мораш знати.
Зато спавај, док рат траје,
сањај како расту влати.

УПОЗОРЕЊЕ

Не веруј у дату реч,
не постоји,
највеће подвала у пола осмеха ста-
не.

РАЗГЛАСИЛО СЕ

У талогу нељудског, прошао му век,
није имо живот плишан,
родио се био гласан,
завршио, ко утишан.

Бог зна где је, питају се,
ветрови разносе приче сумњивих
лица,
шапуће се, не говори са људима,
други кажу, учи језик птица.

ВОЛЕТИ

Како могу волети они, који не знају,
љаубав да узврате,
како сањају снове светле,
у таме душе,
зашто су животи многи,
као невраћени дугови,
какви су то сунцокрети,
што и даље живе,
док се други суше?

ГЛЕДАЊА

У оку коња човек угледа свој лик,
занимљиво би било знати,
шта је коњ видео у човековом оку?

ЗАМОЛИО БИХ

Кад умрем, нека то буде среда,
у среду сам се родио,
кад ме сахрањивали буду,
кад би могао бити сунчан дан,
свештеник на брегу стоји,
гласну молитву говори небу,
сам.

ЗАПАЖАЊЕ

Када се загледа у свој живот,
у тренутку му се учини,
да су му радост отели
они који не знају да се радују.

Андреј Ђ. ВРАЋЕШ

ПОВРАТАК

Можда превише чекамо
оне који за чекање створени нису.

Стално ми бјежиш из раширених руку
па те гањам по свим исписаним страницама
онда те опет губим и опет тражим
кроз неке друге ликове само у сјенкама сличним
твојој.

Враћаш се у топлим ноћима
у изувеним ципелама
са јаким парфемима и раширеним рукама
са надањем, сновима, и пјесмама
са обећањима и сломљеним љубавима.

Враћаш се са лупањем на вратима
и преклињањем да те поново пустим у свој свијет
изгубим се у том свему
и пропаднем кроз сто Алисиних рупа
присутна у другим свјетовима само не у нашем.

Сањам те кроз свилене снове
узимаш ми руку и држиш је док све око нас нестаје
све пролази
само ти лежиш у мојој глави и не мичеш
прескачеш све зидине које окружују
сва моја икад изграђена скровишта.

Знаш онај осјећај када умањаш себе
да би стао поред неког другог
и погазиш све што си на свом путу садио
па прескочиш све границе, срушиш све принципе
да би само на секунд стајала поред тебе.

Враћаш се и плаћаш све у епитетима
а ја купим све дијелове мога
сломљене и побацане по поду
да бих стиснула зубе и умала поново
да откључам та проклета врата
и смањим се више него прошли пут.

Када гори кућа у којој сједим
неће ме спасити ни једна лијепа ријеч
ни једна сиромашна емоција
ни неко нови ко није ти
ни један ти који је опет на вратима
ни једна стара ја.

Прегорићу у хладним сузама
којима чак ни не знам број
претрпаћу се мислима да је могло боље
кривићу опет себе
а овај пут никог нема пред вратима
прегорићу а никада нећу схватити
да за неке ствари ни пламен није вриједан.

Селена БЕРИЋ

Рецензија

И у помену, у сећању...

(Душко Ж. ПОПОВИЋ: „СТАБЛО ЉУБАВИ“, збирка песама)

Душко Ж. Поповић је овом књигом успешно наставио своју песничку биографију. Она има емоционалан набој сличан његовим претходним збиркама поезије. А садржи један емоционалан спектар, тј. осећања у којима доминирају наклоност, љубав, емоционална сећања и саосећања. Навешћемо неке карактеристичне примере песма у којима се исказују различита осећања и духовни ставови.

1) Најпе бисмо издвојили однос према онима који су му били блиски (за живота) и остали блиски (и после упокојења): од родитеља, до рођака и пријатеља - то је посебно изражено у низу песама под насловом „Песме за оца и све моје мртве“ - коју чине 22 песме, на крају ове збирке..

Овде наводимо 9. песму:

Прихватам живот, извесно човеково трајање,

Али, човек је кратковек, неодлучан, неодређен

и не догађа се у времену. Заправо, ми само пролазимо, најчешће узалуд и са горчином немоћна смо ми створења. Али, јесмо, више или мање силни. И, вешто прикривамо свој страх. Жесток пред неизвесношћу, пред смрћу.

Страх пред смрћу биљежи, говори све о нама.

А ми се непрестано хранимо и бранимо илузијом.

А посебно поглавље са сличним песмама чине меморијалне песме посвећене сећању на пријатеља-песника Драгана Колунџију, које претходе групи „Песме за оца и све моје мртве.“

2) Поред ових персоналних, емоционалних спона, песник изражава и уобличава емоционалну блискост и са колективним ентитетима, као што је град, или народ. Па тако у песми „Песник је спреман“ он каже:

Сво зло, удес
свог народа
песник је спреман
да преузме на себе.

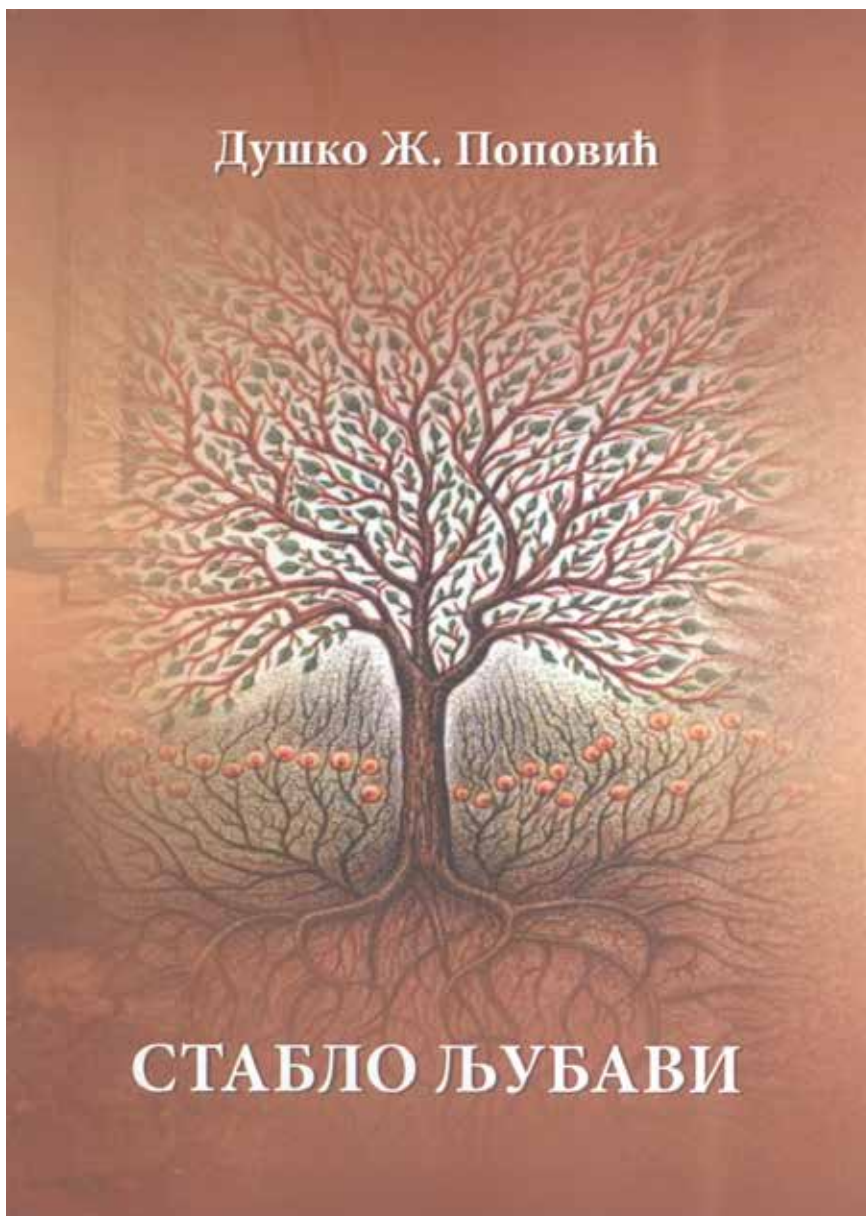
И рат,
и глад, ил сузу,
и јецај.

И болештину сваку,
и смрт.

Само да пре тога
види радосна лица,
дечицу, омладину безбрижну
на улицама.

3) Код Душка Поповића се на специфичан начин повезују снага и нежност, као у песми „Срчан и јак“:

Не смем да дигнем руку
на дете,
на лептира,

на цвет,

на ништа што је лепо,
на ништа нежно.
(...)
Морам бити благ,
морам бити тих,
и срчан и јак.

4) У различитим песмама евоцира сећања на детињство и завичај. На пример, у песми „Памтите ли“:

Памтите ли, сећате ли се,
њиве,
када сам ономад
на вама чобанче био,

Чујете ли с пролећа
невешто ћурликање,
моје мајусне свирале.

5) Али, поред ових персоналних и колективних веза и осећања, он нам говори и о емоцијама спрам ентитета природе, као што су лист, или грлица. Рецимо у песми „Лист клена“:

На раскаљеном друму
лист клена.

Жут. Леп лист.
(...)
У песми мојој,
у новом, будућем животу

помало вечан.
А блискост са грлицом изражава у песми „Зашто не слетиш“

Зашто не слетиш,
грлице,
на раме,
на длан мој.

Да те нахраним,
да те напојим
од грабљивица да те заштитим.

6) У спектру осећања и увида које садржи ова збирка, налази се и свест о властитом крају, што је на импресиван начин изражено у песми „И нигде, нигде више“ -

На крају, остаћу само у часописима,
у мојим објављеним песмама.

И у помену, у сећању
понеког бившег пријатеља

И можда још у уздаху, у сузи,
сетном осмеху једне дивне,
помало осамљене жене
и нигде, нигде више.

7) Поред тога, он је свестан да су - по смртности - човек, птица, или влат траве исти, што изражава у песми „Неће се поновити“:

Умре човек,
угине животиња,
угине птица.

Увене влат траве,
пресуши извор...
Исто је.
Угасио се један
непоновљиви живот,
једно трајање.

8) Песник осећа потребу да то дубоко искуство пренесе и другим бићима и стога се он у песми „Како да кажем“, пита:

Како да кажем пупољку,
с пролећа,
на грани брснатој

да ће у сочан, зелен,
велики лист да стаса,
радосно да трепери,
с браћом коло да игра.

И да ће да пожути,
да свене,
на земљу да падне,
у блату да струне.

9) На специфичан начин он изражава и особена интровертована искуства и осећања, која се ретко појављују у поезији. Пример за то налазимо у песми „Моја десна шако“:

Гледам у длан,
у надланицу -
лице и наличје,
у образ твој
загледам.

Опрезно,
као први пут.

Колико поздрава,
колико руковања,

колико је шака у теби
нашло твој стисак,
оставило свој траг.

10) Његов поетски дијапазон изражен у различитим песмама, нас подсећа на Ђуру Јакшића. Један од примера је и у песми „Без спокоја“:

Суров је човеков свет живота,
у вечитој борби за опстанак,
суров је свет природе.

Ништа и нико спокојан.

Остаје тек понеки стари
пријатељ
и бег у детињство,
у време када је и најозбиљнија
ствар

била омиљена, несташна игра
и неутолјива жеђ за њом.

Наиме, Ђура Јакшић у песми „Поноћ“ (из 1866) каже на крају:

О, мајко, мајко, свет је пако-
стан -

Живот је, мајко, врло жало-
стан...

11) Али, као и Јакшић и Поповић познаје и ведрија искуства и стране живота, као у песми „Вече у завичају“ -

Млада трава мирише
на топло млеко
помужено из вимена
сите краве.

Небо има боју
ока девојке.

Поветарац је
њен дах
наврату младића.

Из саћа дана
капље, цеди се вече.

Тако и Јакшић, кад се предао жубору потока, у песми Жубор потока (из 1862), каже:

Заборадио сам терет и тугу,
Мрзост, кајање живота свог,
Овде ми сваки листак шапташе:

»Надај се, надај! Дobar је Бог!«

Душан ПАЈИН

Књижевне награде „Растко Петровић“ у Београду

Матица исељеника и Срба у региону саопштава да су књижевну награду „Растко Петровић“ за 2021. годину добили: Катарина Костић из Торонта (Канада) за животно дело, Томислав Лонгиновић из Висконсина (САД) за роман „Фетиш Нуло“, Властимир Станисављевић Шаркаменац из Париза (Француска) за збирку песама „Коча“ и Вид Вицко Вукелић из Бањалуке (Република Српска) за књигу за децу „Љубав те чешка“.

Матица исељеника и Срба у региону награду „Растко Петровић“ додељује од 1996. године, у четири категорије, за животно дело и за најбоље прозно и поетско дело и дело за децу, у претходној години, за српске ствараоце који живе и раде у иностранству.

Годишњу повељу Матице исељеника и Срба у региону за достигнуће у области информисања добио је часопис „Слово“ из Торонта (Канада), а за достигнућа у области музике Јовица Илић, кантаутор из Радовиша (Северна Македонија).

Награде су лауреатима уручене на пригодној свечаности у Аеро клубу у Београду, у четвртак 23. децембра 2021. Године.

Катарина Костић, је рођена 1936. у Шапцу. Завршила је студије француског језика у Београду. Од

1969. године живела је у Паризу, где је била сарадник енциклопедијског часописа „Алфа“, да би се 1973. године доселила у Торонто, где и данас живи. Била је за послена у редакцијама етничких листова на српском и руском језику све до пензије. Један је од оснивача и до 2016. била је активни председник Српско-канадског удружења писаца „Десанка Максимовић“ у Торонту. Објавила је велики број поетских и прозних књига. Спада у ред најзначајних хроничара живота Срба на северно-америчком континенту. Добитник је великог броја награда и признања.

Проф. Др Томислав Лонгиновић, рођен је 1955. године у Београду. Дипломирао је 1981. године на Филозофском факултету, апостдипломско образовање у САД започео је на Универзитету у Ајови, где стиче титулу магистра уметности. Докторирао је компаративну књижевност, а од 1990. године је био доцент на Универзитету у Висконсину, затим постаје и редовни професор на Теорији превођења, у међувремену гостује као професор на Харварду и Средњеевропском универзитету и редовно објављује, са преко сто библиографских јединица на десетак језика. У јулу 2019. године стиче титулу Емеритус професора, што је највише звање у академском свету. Објавио је три романа и три научне књиге и више од шездесет научних радова.

Властимир Станисављевић Шаркаменац, рођен је 1941. године у Неготину. Завршио је учитељску школу а дипломирао је и магистрирао и на Архитектонском факултету у Београду. Његово обимно и вредно књижевно дело чини више од четрдесет прозних и поетских књига, док је као композитор створио десетину музичких оркестарских и хорских дела. Више од четрдесет година живи и ради у Паризу, где се уз књижевност и музику, остварио и као професор. Недавно је на „Коларцу“ у Београду премијерно изведено његово ново музичко-сценско дело „Цигани се враћају са неба“.

Вид Вицко Вукелић, је рођен 1971. године у Бањалуци. Објавио је једанаест књига за децу, на српском и енглеском језику. Многе од његових песама су компоноване а извођачи су побеђивали на музичким фестивалима. Аутор је химни манифестација и институција. Добитник је значајних и престижних награда у Србији и Републици Српској, за своје стваралаштво. Један је од најтраженијих и најтиражнијих писаца за децу на овим просторима. Члан је Удружења књижевника Републике Српске.

Катарина
Костић

Томислав
Лонгиновић

Властимир
Станисављевић
Шаркаменац

Вид Вицко
Вукелић

М.Ј.

Књига Давида Кеџмана Даке објављена у Будимпешти

УЗВИШЕНИ ГОВОР ДУШЕ

„Наспрам дрвета које светли“ назив је нове књиге прозе Давида Кеџмана Даке, песника, прозног писца, есејисте и књижевног критичара који живи и ствара у Сомбору. Дело је ових дана објављено у Будимпешти у издању Задужбине Јакова Игњатовића.

На страницама ове књиге налази се сто и једна кратка лирско-медитативна прича, а доминантна је прозаида остварена на начин којим се овај аутор поодавно издвојио у савременој српској петској прози, о чему, иначе, сведоче и књижевне награде освојене последњих неколико година за прозна остварења која су заступљена и међу корицама управо ове књиге.

Дело је компоновано као прозни мозаик од девет циклуса осмишљених као девет паклених кружница. Приметан је ауторов начин осликавања доживљаја реалног и имагинарног света, формом и стилем веома специфичан и до крајности исфилтриран тако да неки бивши емотивни доживљаји и усхићења остају у сенци новог виђења и друкчијег доживљаја минувале стварности са њеним непролазним трагом у „вечном нам презенту“. Управо тако Давид Кеџман Дако и твори целовитији мозаик који је сав од чежње, понајвише за оним још неоствареним, јер коначношћу све бива у јединству, све бива Једно. Сажимањем времена у трен вечног презента, аутор прави слагалицу од јаве и снова, не занемарујући ни једно, ни друго. Тиме је и узвишени говор душе издигнут на посебан ниво.

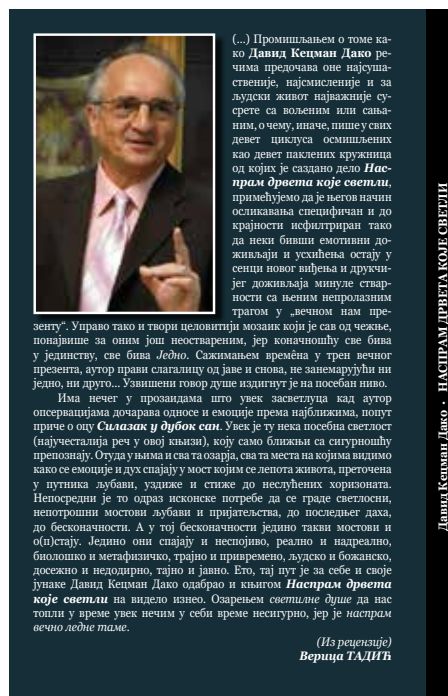
Књига је пропраћена аналитичким поговором Верице Тадић, књижевнице и критичарке из Чачка, која, осим осталог казује и овакав суд: - У проза-

идама Давида Кеџмана Даке има нешег што увек засветлуца кад аутор опсервацијама дочарава односе и емоције према најближима, попут приче о оцу Силазак у дубок сан. Увек је ту и нека посебна светлост коју само ближњи са сигурношћу препознају. Отуда у Кеџмановим причама и прозаидама и сва та озарја, сва та места на којима видимо како се емоције и дух спајају у мост којим се лепота живота, преточена у путника љубави, уздиже и стиже до неслућених хоризоната. Непосредни је то одраз исконске потребе да се граде светлосни, непотрошни мостови љубави и пријатељства, до последњег даха, до бесконачности. А у тој бесконачности једино такви мостови и о(п)стају. Једино они спајају

и неспојиво, реално и надреално, биолошко и метафизичко, трајно и привремено, људско и божанско, досежно и недодирно, тајно и јавно. Ето, тај пут је за себе и своје јунаке Давид Кеџман Дако одабрао и књигом Наспрам дрвета које светли на видело изнео. Озарењем светилне душе да нас топли у време увек нечим у себи време несигурно, јер је наспрам вечно ледне таме.

„Наспрам дрвета које свтли“ двадесет и шеста је до сада објављена књига Давида Кеџмана Даке, а трећа која је објављена у Будимпешти и код истог издавача. Као ликовно решење корица одабрана је уметничка фотографија „Пут за Тронежу“ Јована Ђикића, аутора из Сомбора. Циклуси су раздвојени цртежима мр Горана Кнежевића академског сликара и графичара. Генерални покровитељ овог издања је будимешетански „ZiD Studio“.

Д.Д.

(...) Промисљањем о томе како Давид Кеџман Дако реално преточава ове најузвишеније, најфилтриране и најдуски живот најважније сустрече са вољеним или саваним, о чему, иначе, пише у свих девет циклуса осмишљених као девет паклених кружница од којих је саздано дело *Наспрам дрвета које светли*, придружено да је негов начин осликавања специфичан и до крајности исфилтриран тако да неки бивши емотивни доживљаји и усхићења остају у сенци новог виђења и друкчијег доживљаја минувале стварности са њеним непролазним трагом у „вечном нам презенту“.

Управо тако и твори целовитији мозаик који је сав од чежње, понајвише за оним још неоствареним, јер коначношћу све бива у јединству, све бива Једно. Сажимањем времена у трен вечног презента, аутор прави слагалицу од јаве и снова, не занемарујући ни једно, ни друго... Узвишени говор душе издигнут је на посебан ниво.

Има нечега у прозаидама што увек засветлуца кад аутор опсервацијама дочарава односе и емоције према најближима, попут приче о оцу *Силазак у дубок сан*. Увек је ту нека посебна светлост (најчешћа реч у овој књизи), коју само ближњи са сигурношћу препознају. Отуда у њима и сва та озарја, сва та места на којима видимо како се емоције и дух спајају у мост којим се лепота живота, преточена у путника љубави, уздиже и стиже до неслућених хоризоната. Непосредни је то одраз исконске потребе да се граде светлосни, непотрошни мостови љубави и пријатељства, до последњег даха, до бесконачности. А у тој бесконачности једино такви мостови и о(п)стају. Једино они спајају и неспојиво, реално и надреално, биолошко и метафизичко, трајно и привремено, људско и божанско, досежно и недодирно, тајно и јавно. Ето, тај пут је за себе и своје јунаке Давид Кеџман Дако одабрао и књигом *Наспрам дрвета које светли* на видело изнео. Озарењем светилне душе да нас топли у време увек нечим у себи време несигурно, јер је наспрам вечно ледне таме.

(Из рецензије)
Верице ТАДИЋ

Сатирична лира

Борци РС добили повишицу од осам фенинга по мјесецу ратовања
Па ред је да се наздрави пјесмом

ОТАЏБИНСКО УЖЕ

(...Пјесма за осам фенинга...)

(1)

Добио сам повишицу од фенинга осам.
Погоди ко сам?

У плућима гелере четврт вијека носам,
Погоди ко сам?

Да ми је за туру па да се уштосам.
Погоди ко сам?

Ко Лалу ме лале у сосу се сосам.
Погоди ко сам?

(2)

Има већ подуго да сам се привико
да се зовем Нула а презивам Нико.

Покрај софре гладан крај бунара жедан
сад сам само нула некад бијак један.

Луђачку ми кошу сад кроје по мјери
данас шнајдерције некад дезертери.

Мучим своју муку ћутим гризем усне
треба неко кофом да по мени плъусне.

(3)

Гледам у зрцалу кроз цјевовод пушке
оно што ми јоште остаде од њушке.

Кажу да је и крај некакав почетак
како да провјерим кад немам за метак.

Кисео ми осмијех не слази са лица
ни тане не може изнијет повишица.

Добар да по пољу берем црне руже
све јаче ме стеже отаџбинско уже.

Миладин БЕРИЋ

Сатирикон

ВИСОКОНИСКОПРЕДСТАВНИЧКИ ЖИВУЛИЗМИ

-Високи представник – ниски ударци!

-Високониски представник је радо виђен гост. Ако што прије оде.

-Док је високих представника, Срби ће бити ниско представљени.

-И овај високониски представник је пун сјајних идеја, од којих ће нама да се смрачи.

-Између високониских представника и некадашње Земљане владе нема ве-лике разлике. ---Фотеља им је у Сарајеву, а глава негдје у Европи.

-Код нас свако има право на пуну слободу и апсолутну сигурност у грани-цама које пропише високониски представник.

-Ми смо тапкали у мјесту, а онда је дошао високониски

представник да нам помогне – у лутању.

-Најкраћи опис Тамног Вилајета: три народа, два ентитета, један високони-ски, а стандарди дупли.

-Наша демократија је високо-нископредставничкоевроамери-чкотамновила-јетскоинструкто-рска!

-Не можемо бити криви што високониски представник не зна да код нас “свак своје зна”.

-Не треба нам Устав. Имамо високониског представника.

-Некад – Троја и Тројански коњ. Данас – тројно предсједништво и високо-ниски представник.

-Некад смо плашили дјецу: “Пази, високи напон!” Данас: “Пази, високи представник!”

-Некад: вежи коња гдје ти ага каже! Данас: одузми личне документе кад ти високониски представник нареди!

- П р е в и ш е с м о гостопримљиви. Мало-мало, па ето нам новог високониског представника.

-Принцип је пуцао у ондашњег високог европског представника. Зато дана-шњи високониски представници имају принцип против Срба.

-Што високониски представник смисли, то цијела Босна не може да смисли!

Епиграм

ВИСОКИ ПРЕДСТАВНИК

И овај ниски представник Велики је демократа
Као и претходници
Спрема нам омчу око врата

Живко ВУЈИЋ

Два изузетна издања "Гамбита" из Јагодине

Темељно и са мјером

(Дејан Танић-Златомир Лазић: "МЕМОРИЈАЛИ ЦРВЕНЕ АРМИЈЕ СССР НА ТЛУ БИВШЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ" /Попис жртава 1944-1945./ - Слободан Продић: "РЕТРОФУТУРИЗАМ ХРВАТСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ", 2021)

Ријеч је о два издања Издавачке куће „Гамбит“ из Јагодине о којима, без сумње, ваља проговорити ако ни због чега другог – оно зарад необичности тема којима се баве и досјеткам, а које су од итекаког значаја не само за читаоце на српском језику, него и далеко шире, као што су руски, хрватски и тако редом. Посебан су труд, одважност, вољу и знање уложили Дејан Танић и Златомир Лазић састављајући монографско и обимно издање „Меморијала“, те склапајући списак од преко десет хиљада (тачније 10.581) погинулих Црвеноармејаца на овдашњим просторима 1944-45. године, на крају Другог свјетског рата. Објединили су аутори дванаест меморијалних-споменичких комплекса, међу којима и Зајечар, Јагодину, Београд, Илок, Батине и Мурску Соботу, а уз спискове су приложили текстуално објашњење о том ангажману наше браже Руса у ослобођењу бивше Југославије у Другом свјетском рату. Живадин Јовановић, пјесник и дипломата, негда министар у Влади Југославије, пишући предговор, записа: “Урукма читалаца је књига – споменик борцима славне Црвене армије СССР-а палим у борбама за ослобођење Србије и Југославије од фашистичко-нацистичких окупатора у завршници Другог дветсдког рата. На њеним страницама записана су имена хероја којима су вредности слободе и људског достојанства били изнад свих других вредности. Хиљадама киломртсрс дслрко од своје отаџбине они су се борили као и на бранику своје домовине...”

Друга је књига аутора Слободана Продића и већ насловом сугерише читаоцу садржај – „Ретрофутуризам Хрватске Православне Цркве“. Стварајући паралелне унутар Српске православне цркве, започеврши у Дргом свјетском рату, у Независној држави Хрватској, а што је настављено и у ново вријеме, уситњавајући их према данашњим државама, неки моћници на тај начин желе неутралисати СПЦ. Пишући о тој почетници уситњавања Српске православне цркве, износећи својеврстан историјат ономадне Хрватске православне цркве, коју покушавају обновити и темељити у Задру, Слободан Продић, заправо, нуди читаоцу својеврсну историју те надрицркве, која није ни у Другом светском рату, а посебно неће заживјети у новије доба. Та такозвана Хрватска православна црква може постојати, али не може опстојати јер, једноставно, цркве нема без вјерника. Објашњавајући то, али и упућујући читаоца у садржину своје књиге, продић у предговорним напоменама вели: “Ништа мање није интересно питање због чега се данас, када је реализована идеја о постојању Хрватске као међународно признате државе, поново сусрећемо са покућајем обнављања Хрватске православне цркве. Такође, намеће се питање да ли ће ХПЦ, као таква, бити прихваћена не само од стране државне власти, него и од стране појединих аутокефалних православних цркава, а пре свих од стране Цариградске патријаршије?” Тумачећи идеју о оснивању Хрватске православне цркве, дајући доста нових информације из времена њеног постојања у НДХ, аутор получи интересно испријско штиво о тој никад непризнатој надри-цркви овдје.

Зоран М. КОС

Награда „Ђуро Дамјановић“ Предрагу Бјелошевићу

Награда „Ђуро Дамјановић“ за најбољу књигу објављену у 2020. години на српском језику припала је Предрагу Бјелошевићу, пјеснику из Бањалуке, за његову књигу пјесама „Заједно, са зидовима“, у издању Удружења књижевника Републике Српске. Резултати гласања показали су исто мишљење жирија, па су тако за награђену књигу гласали предсједник жирија Горан Шаула, те чланови Златко Јурић и Данијел Гатарић. У најужем избору били су и збирка кратких прича „Монумент“ Берислава Благојевића, „Свевидећи мрак“

Марка Миловановића Маруна, те „Збогом Алкиноја“ Радмила Р. Радовановића. Жири од књига које су ушле у најужи избор посебно истиче и књигу прича „Монумент“ Берислава Благојевића.

О књизи добитника и књигама које су се нашле у ужем избору ће бити више ријечи приликом свечене додјеле награде „Ђуро Дамјановић“ која ће се одржати крајем децембра у организацији Подружнице Бања Лука Удружења књижевника Републике Српске.

У ЧАСУ РАСНУТКА

И кад се расаниш.
Поново ћеш стајати.
На страшном тлу стварности.
Све ће око тебе бити исто.
Нечији остварен сан.
Кроз живот ће да те води.
Али небо твога ока.
Постаће ти уско.
Кретање друмом.
Досадно и споро.
Јер ти би желио. Све.
Брже. А више.
Сад.
Јер ти би хтио. Историју
будућности. Спознати.
Што разраста се.
И теби у инат. Бљеска.
Из искре твога.
Сниваног искуства.

ГОДИНЕ

Шта се промијенило
да ли је снијег прљавији
ко су та дјеца на пољани
Што непогрешиво падају
у наше звијезде на снијегу
и веселе се веселе се
као ми некад
Окрећеш главу на другу страну
поново видиш себе гдје
лижеш оне исте леденице
о којима је пјевала пјесма
И страх те наједном ко некад
да њених стихова сјенка
пашће на вјештачки бијељено тло
неспремно да прими толики
излив емоција
А новембар је и благодет
већ засипа с неба
идеш и склањаш се од свјетла
сјенком бјелини да не сметаш*
Шта се промијенило
да ли је снијег прљавији
или је зјеница ока
харајућ око себе чаролију живота
испуњена до краја
* Стихови Белле Ахмадулине

ПАДАЊЕ, УЗДИЗАЊЕ

Падање. Само падање. Уздиже.
Господе. Колико си пута пао.
Да би се тако високо.
Изнад свих и свега.
Уздигао.

ЉУДИМА СА БИЈЕЛИМ БРЕЗОВИМ ДУШАМА

Брезе брезе свуда уоколо до неба крчке брезе
бијеле брезе златне брезе брезе брезе
између њих таман пут таман пут таман пут
Шума бреза градови бреза гробља бреза и људи
људи душе брезине брезови људи људи брезе
брезе брезе до неба и уоколо свуд брезов ломни прут
Таман као очи ноћи као очи ноћи што логор
освјетљавају Гулаг бијели логор тужни логор
од брезових дасака за душе бреза за снове бреза за...
Брезе свуда брезе људи брезе брезе њежне као људи
златне брезе бијеле брезе у измаглици беспутни пут
бајка брезова – метла за снове и кућни праг залеђен крут
Таман пут таман пут таман а брезе бијеле
а бијеле брезе бијеле брезе као душа Сибира
брезови људи људи брезе златни људи сњижни људи
У простору непоколебљиве брезове наде
у времену вјечног брезовог прапочела
у брезовој души Сибира – ореолу божанске свјетлости

Томск (Сибир), 2014.

Предраг Бјелошевић